

Българи

БРОЙ 2 | 2010 ЦЕНА 30 кћ

**Светлана
Лазарова**
„Една българска
диагноза“

**Шеста
световна среща на
българските медии**

**Разпнат между два
манталитета**

**Анжелина Пенчева
– носител на
„Премия Бохемика“**

**150 години от
рождението на
Ярослав Вешин**

**Емилия Дворянова
„Концерт за
изречение“**

Абонамент

ИНТЕРЕСУВА ЛИ ВИ ЖИВОТЪТ НА БЪЛГАРИТЕ В ЧЕХИЯ, БЪЛГАРИЯ И В ЦЕЛИЯ СВЯТ?

Абонирайте се за списание „Българи“, подкрепете своето българско списание! „Българи“ е едно от най-представителните списания на българската общност.

На страниците на „Българи“ имате уникалната възможност да получавате актуална информация от България, да се срещате с интересни личности и да научите нещо повече за живота на българите в Чехия и по света. Чакаме вашите мнения и предложения за списание „Българи“.

Годишният абонамент за 6 броя е само 180 Кč.

Пощенските услуги поема сдружение „Възраждане“. Средствата можете да изпратите на сметката на сдружението 1962160309/0800 или по пощата на адрес: o.s. Vazraždane/ Vocelova 3/120 00 Praha 2.

**ОБАДЕТЕ НИ СЕ НА GSM 777 196 322
ИЛИ НИ ПИШЕТЕ НА E-MAIL BALGARI@ATLAS.CZ**

За контакти:
o.s. Vazraždane
Vocelova 602/3
120 00 Praha 2
Тел.: +420 777 196 322
balgari@atlas.cz
www.balgari.eu

Българското неделно училище

Малки, по-големи и още по-големи деца и ученици,

*Ако обичате да пеете и танкувате,
ако обичате да рисувате и да се забавлявате,
ако обичате да пишете и говорите на български,*

**Заповядайте всяка събота в 10.30 ч. в Дома
на националните малцинства в центъра на Прага,
улица „Воцелова“ 3–2 минути пеш от „И. П. Павлова“**

Повече информация на gsm 777 196 322 и на e-mail balgari@atlas.cz

Българи

брой 2/2010

Издание на българската общност в Чешката република

Издател:

Гражданско сдружение „Възраждане“, Americká 28, 120 00 Praha 2
Контактен адрес: Vocelova 3
120 00 Praha 2

Излиза с финансовата подкрепа на Министерството на културата на Чешката република

Регистрационен номер в Министерството на културата на Чехия: E 13282

Директор на изданието и главен редактор:

Мария Захариева

Редакционен екип:

Румяна Георгиева, Димана Иванова, Васил Самоковлиев, Маргарита Симеонова, Красимира Мархолева, Асен Милчев, Румяна Кирилова

Сътрудници: Пенка Калинкова, Константин Димитров, Снежана Таскова, Сирма Зидаро-Коунова, Минка Генчева

Коректор: Татяна Борисова

Дизайн:

„Макс“ студио

Година 9, брой 2/2010

Balgari

Periodikum bulharské menšiny v České republice
Časopis je vydáván s finanční podporou Ministerstva kultury České republiky

Изтичащи паспорти

С този неприятен проблем се сблъскват в последните месеци мнозина български граждани в Чехия. В България цените за новите документи са: 18 лева за лична карта с биометрични данни, 40 лева – за международен паспорт. Бързата поръчка на паспорт струва двойно, а за експресната таксата е 200 лева. За първи паспорт на дете до 14-годишна възраст се заплаща 25% от стойността на обикновената услуга, а за следващ – 50 на сто. Лицата между 58 и 70-годишна възраст заплащат 60% от обикновената услуга за лична карта и 50% от таксата за паспорт. Хората над 70 години няма да плащат за лична карта и шофьорска книжка, а за паспорт ще дължат 25% от таксата. Посолството ни в Прага не е включено в графика за 2010 г. за изграж-

дане на специално оборудвани гишета за снемане на биометрични данни.

Затова за работещите българи в Чехия временно разрешение е продължаване на паспорта до 1.12.2010. То се прави в случай, че паспортът не е изтекъл. Можете да го получите срещу такса „само“ от 1166 крони (около 45 евро). За 1700 крони в посолството ще ви издадат временен паспорт, който важи една година. След това ще трябва да се върнете в България за нов паспорт. За него ще платите минимално 40 лв. Съответно и глоба – ако паспортът е изтекъл. Но на повечето от нас се налага да плащат бърза или експресна поръчка, защото нямат дълги отпуски. Е, разбира се, можете да отидете до българските посолства във Виена и Берлин или да посетите консулството ни в Мюнхен и да се опитате там да си извадите паспорт, което, предполагам, ще ви излезе много

по-скъпо, отколкото ако се върнете в родината.

Може би по-евтино разрешение на проблема е да си направите нова лична карта за 786 крони, но това не ви спасява от глобата за изтеклия паспорт.

Какво обаче ще правят пенсионерите с българско гражданство, които живеят в Чехия и вече не са в състояние да пътуват? За тях явно никой не е помислил.

Скъпи сънародници, удоволствието да притежавате нов български паспорт с биометрични данни и нова лична карта (плюс едно евентуално продължение на стария) ще ви струва минимално 250 евро и то при положение, че пътувате с автобус до България.

Виена, Берлин, Мюнхен или България???

В случая с изтичащите паспорти бих избрала България и песента „Нека да е лято“!

Мария Захариева

Райна Манджукова беше освободена в края на май от поста председател на Държавната агенция за българите в чужбина.

Министърът без портфейл Божидар Димитров обясни уволнението с „нелоялното и некоректното отношение към управляващия екип на Министерския съвет“. „Бяхме, заедно с делегацията, водена от председателя на Народно събрание г-жа Цеца Цачева в Прага и Микулчице. На срещите с нашите сънародници аз споделих, че част от проблемите, свързани с това, че не можем да отговорим на всичките им изисквания, са свързани с липсата на координация между държавните институции в България“, обясни Манджукова.

На нейно място бе назначен Росен Иванов – съветник в кабинета на министъра без портфейл Божидар Димитров.

Росен Иванов е роден през 1966 г. в гр. Перник. Завършва специалност „право“ в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ през 1992 г. Работи като адвокат от 1993 до 2009 г. От октомври 2009 г. до 30 май 2010 г. е съветник в политическия кабинет на министър Божидар Димитров, провеждащ политиката за българите в чужбина. Той е един от авторите на Закона за изменение и допълнение на закона за българско гражданство. От 31 май 2010 г. е председател на Държавната агенция за българите в чужбина. Женен, с едно дете.

Съдържание:

4–15 Българската общност

Светлана Лазарова | Изложба на Стоян Генчев | Млади български таланти 2010 | Празник на музиката и пролетта | Ден на таланта | 24 май | Отново в Микулчице | Светът на книгите | Прага – сърцето на народите | Христо Рускин

16–19 Бележки на екскурзовода

Разпнат между два манталитета

20–22 Култура

Емилия Дворянова

23–27 Българо-чешки връзки

Анжелина Пенчева | Ярослав Вешин

28–29 Събития

Шеста световна среща на българските медии

30–31 Годишници

Стефан Дичев | Пеньо Пенев

32–33 Българските изобретатели

Петър Петров

34–35 Памет

Даскал Левски

36–37 Българските манастири

Роженски манастир

38 Право на отговор

Зовът в празна зала на г-н Димитър Христов

На корицата: режисьорката Светлана Лазарова, снимка – личен архив.

Светлана Лазарова:

Нека на всички българи се отключи доброто в живота

Режисьорката Светлана Лазарова вече 25 години живее и твори в Прага, но често се връща към корените си, създавайки документални филми както за изявени българи в Чехия, така и филми за съвременна България. Светлана е една от онези светли, творчески личности на българската общност в чешката столица, с които можем само да се гордеем. Затова и в деня на най-духовния български празник 24 май по инициатива на сдружение „Възраждане“ в Дома на националните малцинства бе излъчен на български филмът й „Една българска диагноза“, който бе приет изключително добре от зрителите в залата. След прожекцията се разрази дискусия за особеностите на българския преход и за това доколко са верни диагнозите, които си даваме самите ние и които ни поставят останалите. Пристъпващите пожелаха на Светлана Лазарова нови творчески успехи и изразиха желание тя да направи серия от филми за България.

2009 г.

Светлана, ти си режисирала редица документални филми, които са излъчени по чешката телевизия. Кои са най-известните от тях?

Дълго време работих в един жанр от документалното кино, който се определя като „портрет“. За чешката телевизия заснех няколко портрета на изтъкнати дейци на изкуството и културата в поредицата „Преждевременни смъртни случаи“ и „Неизяснени смъртни случаи“. Направих около 6–7 портрета – включително и на българския музикант и композитор Ангел Михайлов, известен в Чехия като Анжело или Ангело. Той е преподавал и в Пражката консерватория. С една от неговите ученички

– Маркета Мазоурова, с която се запознах по време на снимките, продължавам да работя и до днес. Тя композира доста често музиката за филмите, които правя. През 2004 г. заснех филма „Часът на розите“, посветен на чешките салезиани в България. Снимала съм и редица документални филми с медицинска тематика. През 2006 г. ме обзе желание да направя поредица от филми, свързани с бойните изкуства (тъй като ме интересува философията на тези изкуства като цяло и алтернативният начин да се хармонизира човешкия живот). Първо се появи филмът „Калиграфия на сърцето“, с който спечелихме международна награда в Храдец Кралове. После направих цял

1980 г.

сериал, който имаше голям успех и вече за трети път се прожектира по чешката телевизия.

Откога започна да снимаш?

Бяхме на 16 години в Средно специално училище за сценични кадри в Пловдив, когато под ръководството на нашия учител Константин Костов, направихме първия си филм, който се казваше „Разминаване“. Това е една любовна история без думи от ученическия свят. С този филм през 1981 г. участвахме за първи път в Чехия на фестивала за любителски филми в Бърно. Получихме специалното признание на журито и на председателя проф. Йозеф Валушияк, който пет години по-късно стана мой професор във Филмовата академия в Прага.

Как попадна в Чехия?

Исках да следвам киноизкуство. Няколко години не ме приеха във ВИТИЗ и през 1985 г. кандидатствах за Чехия. Същата година кандидатствах също психология в Софийския университет. Приеха ме и на двете места. Избрах да следвам в Чехия,

защото киното ме привличаше повече от всичко. Завърших „режисура по монтажа“ през 1991 г.

По време на следването имаме и сдружения на българските студенти. Нашето дружество беше по изкуствата. Две години правехме черен театър с Десислава Стоянова, Мариета Гемешева и др. Издавахме и списание. Първото ни представление мисля, че се казваше „Болест“, второто – „Торида“. Най-голямото и най-доброто ни представление от черния театър беше „Оброчище“. Костюмите, монтажа, сценария и хореографията си правехме сами.

През октомври миналата година по чешката телевизия бе излъчен най-новият ти филм – „Една българска диагноза“? Как възникна идеята за този филм?

В чешката телевизия се роди идея да се направи вечер на България. Тази вечер на тема бе планирана като двучасов блок от филми. На мен ми дадоха възможност да направя едночасов филм за съвременна България, а на колегата К. Карагеоргиев му възложиха да снима едночасов филм за чехите в България.

Дълго обмислях как да направя филма, защото 25 години живея извън България и смятах, че не мога да създам напълно обективен филм за нашата страна. Българите, които живеят в чужбина, винаги носят в себе си една голяма доза идеализъм; ние малко или много си идеализираме България. Може би сме и по-големи патриоти. Затова и финалът на филма за някои звучи малко патетично. Но аз го направих така, както го почувствах. Баба Стефна казва в края на филма: „Който е най-млад, той трябва пръв да отвори църквата. Такъв е обичаят. Като отвориш църквата, ще ти се отключи животът“. Всъщност моето желание е на всички българи да им се отключи доброто в живота.

Във филма исках да покажа България от субективна гледна точка – такава, каквата е в моите очи. И тръгнах от едно детско заболяване. Цял живот съм живяла с грешно поставена диагноза и оттам дойде всъщност и ключът към филма: че диагнозата на България е объркана. Казах си: толкова черни неща виждаме и тол-

Светлана Лазарова и екипът ѝ по време на снимки

кова черни неща слушаме за нашата България. Наистина ли е така? Не е ли сбъркана тази диагноза? И затова филмът се казва „Една българска диагноза“.

Каква диагноза постави ти на България?

Моята диагноза до голяма степен отговаря на диагнозата, която поставя социалният антрополог Харалан

Александров. Тя е „травматична идентичност“. Народът е обезверен. Хората се възприемат като жертви. Голям процент от българите поради социална слабост, ниски доходи, неосъществени мечти и безработица се чувстват като в една клетка. Те смятат, че няма изход и като че ли не желаят да променят нищо. Изпадат в пълен душевен застои, което е най-страшното. След 1990 г. е имало

По време на снимки в България

няколко бунта на интелектуалци, на хора, които искат да спрат пагубното влияние на някои структури в България, но всичко е било потушено, заличено и хората постепенно престават да се борят, защото смятат, че няма никакъв смисъл, никаква надежда. Никой не им обръща внимание и те се чувстват абсолютно потъпкани и без права. И така си живуркат с това потъпкано съзнание. Това е най-страшното, което аз исках да отразя във филма.

Въпросът е има ли изход от тази ситуация?

Търсейки отговор на този въпрос, аз потърсих един по-мозайков път. Срещам се и говорех с хора, които предварително бях избрала – като Божана Апостолова, Харалан Александров, Мариус Куркински. Но другите мои герои – като таксиметровия шофьор, човека на пазара и хлебаря – бяха хора, с които се запознах случайно. Аз исках да разкрия и добрите черти на българина – предприемчивостта му, неговата чувствителност и емоционалност, естетичният му усет. Макар че в България се наблюдава едно отприщване на масовото съзнание само към лошото, шофьорът от таксито беше един от оптимистите, които срещнах. Той си мисли, че ако всеки работи като него – съзнателно, честно и почтено, и без корисни цели, България ще се оправи.

Във филма обаче се засяга и темата за духовността на българина.

Да, по този въпрос говори особено много Божана Апостолова. Тя самата прави много за младите писатели, а именно те са от хората на духа и на словото. Затова много ми се искаше да отразя във филма *Пловдив чете*. Това е едно уникално събитие и се провежда по инициатива на Божана. По време на *Пловдив чете* пловдивчани една седмица живеят само с книгата. Хората си купуват и разменят книги. Атмосферата е много поетична. Във филма показвам и кадри от Пловдивската телевизия, които отразяват връчването на Орфеевия венец на големия български поет Борис Христов.

Във филма ти показваш и друга страна от българската действителност – обезлюдените села и затворените училища.

Наистина заснех серия от обезлюдени и запустели села – най-вече в Родопите. Там първо затварят училището, после – читалището и накрая църквата. И селото умира. Но напоследък за читалищата има една хубава тенденция – те се запазват и възраждат.

Заснела си и един уникален български обичай – нестинарството.

То е не само едно връщане към нашите корени, но и израз на пре-

чистването, на катарзиса. Бяхме в село Българи, което е традиционно средище на нестинарството. Там винаги на 3 юни играят върху жарава. Интересно е, че нестинарството може да те прихване, а може да не те прихване. Днес обаче има една тенденция към комерсиализация и на този обичай. Едно време нестинарите са обикаляли около огъня и не са влизали в него, ако нямат силата. А днес всички влизат. И има изгорени, които после се налага да ги спасяват.

Мненията за филма „Една българска диагноза“ са различни. След прожекцията някои от българските зрители казаха, че филма звучи дори много оптимистично. Знаеш ли как го възприемат чехите?

По два начина. Чехите, които са летували в България, бяха стреснати от това, което показах: най-вече от невероятните хотели на Слънчев бряг, от обезобразеното Черноморие, което беше идилия за много от нас. От друга страна много чехи се радват, че най-после има един филм за България, защото информацията за родината ни в медиите е много оскъдна и често – повърхностна. Попитаха: Ама наистина ли е толкова страшно? Да, то е страшно заради това, което става с човека, с духа му, но има и редица положителни неща, които аз самата се опитах да внуша с този свой филм.

СВЕТЛАНА ЛАЗАРОВА

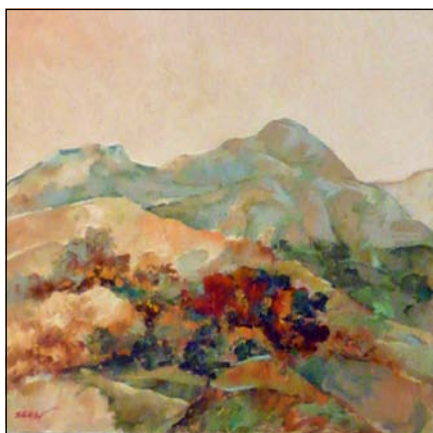
е родена в Пловдив в семейството на театралния драматург Богомил Стоилов. Завършва Средно специално художествено училище за сценични кадри в родния си град със специалност помощник-режисьор. Още като ученичка започва да изучава факултативно киноизкуство. От 1985 до 1991 г. е студентка във Филмовата академия в Прага. Завършва „режисура на монтажа“. Омъжва се за Аллан Лазаров, с когото има един син. От 1996 г. работи като режисьор, като същевременно пише и сценариите към филмите си.

Самостоятелна изложба на Стоян Генчев

С втора самостоятелна изложба ни изненада през първата половина на тази година художникът Стоян Генчев. Първата – „Фигурални композиции и пейзажи от 2009 г.“ – бе открита в галерията на БКИ – Прага през февруари. В Дома на националните малцинства на 9 май бе вернисажът на изложбата му с картини от циклите „Пейзажи от Балкана“, „Голо тяло“ и „Ателиерни ефесии“. Експозицията включва около 30 творби на художника. Те са в различни жанрове на изобразителното изкуство – пейзаж, композиция, голо тяло, портрет.

Картините му са плод на реалността и въображението. В първия цикъл „Пейзажи от Балкана“ художникът, който от 42 години живее в Прага, се връща към родното си място. „В Балкана е събрано всичко“, казва Стоян Генчев. Аз нямам нужда да пътувам и да рисувам в чужбина, защото ние имаме приказна природа. Достатъчно е само да се върна в Сливен“. Пейзажите му носят една романтично-идеалистична тоналност. В тях творецът изобразява българската природа такава, каквато искаме да я запазим в паметта си – непокътаната и чиста, излъчваща светлина и топлина.

Реални и същевременно неземни са композициите на голи тела – съвършени, изчистени, озарени от хармонията на съвършенството.

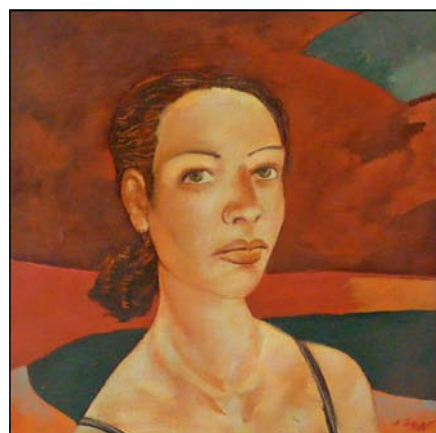

Портретите явно са предизвикателство за художника. Те не пресъздават толкова външната прилика, а са своеобразен психологичен щрих към душевния мир на модела.

„Ателиерни ефесии“ – композиции от по-ранния период на художника – ни пренасят на границата на керемидения и сивия период на твореца.

Стоян Генчев започва творческия си път като реставратор, но в зряла възраст се отдава изцяло на живописата. Неговият философски поглед върху изкуството и живота личи и в откровенията му, както изобразителни, така и словесни. „Аз занаята си го знам“, казва той. „Другото е Божя работа. Ако те целуне Господ, ще нарисуваш и нещо свястно“.

Мария Захариева

Млади български таланти 2010

На 14 юни в галерията на Българския културен институт се проведе концертът „Млади български таланти“, който бе организиран от сдружение „Възраждане“ със съдействието на БКИ. В седмото поредно издание участваха осем талантиви млади изпълнители от български произход – възпитаници на пражки музикални школи и училища. Концертът откри седемгодишният Марко Радманович с изпълнение на три пиеси на китара. Две народни пес-

Клара Зайкова

Дениса Ивановова

Филип Зайков

Давид Улвр

ни на четири ръце изсвириха Дениса и Доминик Иванови. Седемгодишната Клара Зайкова, която тази година спечели две трети награди на конкурсите „Йозеф Музика“ и „Пълзенецки цигулчици“, изпълни концерт за цигулка в си минор от Оскар Ридинг. Дениса Иванова приятно изненада публиката с уменията си да свири на пиано, виолончело и блокфлейта. Испански танц от Мошковски изпълни на цигулка Михаел Форщ. Давид Улвр изсвири „Малка пиеса за кларинет“ от Волфганг Амадеус Моцарт. Партита за цигулка в ми мажор от Йохан Себастиан Бах прозвуча в изпълнение на носителя на чешки и международни награди Филип Зайков. Тази година той спечели второ място на цигулковия конкурс „Ярослав Коциан“ и поощрителна награда на клавирния конкурс Prague Junior Note 2010. Филип Зайков изпълни на пиано ноктурно от Фредерик Шопен и Golliwogg's

Христина Йорданова

Михаел Форщ

Марко Радманович

sakewalk от Клод Дебюси. Тазгодишната абитуриентка от Йежковата консерватория Христина Йорданова завърши бравурно вечерта на младите български дарования с изпълнения на Фантазия фа минор от Фредерик Шопен и „В мъглата“ от Леош Яначек.

Мария Захариева

Празник на музиката и пролетта

На 14. 04. 2010 г. в Руското училище се проведе XIX Международен фестивал на ученическите хорове. Всички присъстващи станаха свидетели на триумфа на музиката, младостта и красотата. Тази година концертът бе благотворителен в помощ на Детския санаториум в Буковани. В препълнената зала витаеше ведро пролетно настроение. След сърдечното посрещане, домакините откриха тържеството, като представиха гостите – Служители от Посолството на Руската федерация

в Чешката република, общественици от Кметството на Прага 6, много гости от България, Франция, Англия, Чехия и Русия.

Г-н Хистокиян, директор на Руското училище, поздрави гостите и участниците по случай празника на изкуството и благотворителността, след което думата бе дадена на изпълнителите. Последователно на сцената се изяха: Детска група от Английското училище в Прага, Представителна група на Българското училище, Детски хор от гр. Прибрам, група деца от Френския лицей в Прага, хорът на Руското училище и чешката музикална група „Ролнички“ – Прага. Впечатляваща бе проявата на учениците от БСОУ „Д-р П. Берон“. Под ръководството на г-жа Добрева те изпълниха интересни песни, представящи изключителен музикален колорит и многообразие. Соловото изпълнение на Таниа разтърси

публиката, мощният и глас прикова вниманието, а въздействието бе силно, трайно и внушително. Аплодисментите дълго не стихнаха. След представянето на всички групи, Директорът на Руското училище обяви резултата от благотворителната сбирка и предаде събраната сума на Управителя на Детския санаториум в Буковани.

Финалът на празника бе поставен с връчването на призовете на артистичните участници и с прекрасното изпълнение на мелодична песен от Южна Чехия.

Сцената оживя от пъстрата палитра на багри и красиви усмивки. Всички деца, участвали във фестивала – със сияещи лица и бодри гласове, отново доказаха, че истинският език на приятелството и човешката доброта е възшебният език на песента.

Снежана Таскова

Ден на таланта

На 29.04.2010 год. в БСОУ „Д-р П. Берон“ цареше всеобщо оживление. Всички с нетърпение очакваха началото на първия празник, посветен на разностранните интереси и умения на учениците.

Водещите обявиха началото на първото издание на проявата „Българското училище открива таланти!“, с искреното очакване това да стане традиция в многообразния живот на училището ни и всички класове с желание и богат репертоар да се включват в него.

Веселото тържество бе открито от изпълнението на учениците от 3 и 4 кл., които представиха две песни със забавна интерпретация на сцената и една драматизация на

чешка приказка. Учениците от 5 клас забавляваха публиката с приказка от богатия български фолклор за Хитър Петър. Следващото им изпълнение предизвика бурни аплодисменти у зрителите, породени от жизнерадостната буфосинхронада на песента „Чуй ме, Дилмано“. Впечатляващ бе артистизмът на Айрин, Ева, Дани, Лора и Ралица!

Талант да представят скетчове показаха ученици от 9 клас – Тони, Мария, Петър и Димитър изиграха ролите си и допринесоха за доброто настроение на публиката. Завидни умения за пресъздаване на звукови ефекти демонстрира и Дарин.

Десетокласниците поднесоха съдържателното есе на Яни Звездез „Адът

– това са другите“. Масовият спектакъл на учениците от 8 клас „Аватар 8“ взриви публиката с интересно пресъздадената идея от нашумелия напоследък филм „Аватар“.

Финалът бе поставен със сценичната изява на 6 клас „Сбъркан свят“. Целият клас бе включен в изпълнението, учениците показаха добра подготовка и представиха умело моменти от „тежкото“ ученическо ежедневие.

Накрая г-н Начев изрази задоволство от успешното представяне на участниците и обеща заслужени награди за тях.

Денят на таланта внесе радост и разнообразие в училищния живот!

Снежана Таскова

24 Май – най-обичаният и светъл празник в БСОУ „Д-р Петър Берон“

Щом словото е силно,
духът ни е буден!
Словото е началото!
Начало на светлината
– за да бъде ден;
Начало на разума
– за да бъде Човекът;
Начало на творчеството
– за да бъде културата;
Начало на мъдростта
– за да бъде просветата!
Словото е цивилизация!

Г-жа В. Тошева и нейните
любими ученици

Учителският колектив
с депутати от Народното
събрание и посланик Попов

Всяка година 24 май идва с блясъка на своята тържественост, пренесъл възрожденския си дух през годините, утвърдил се като най-светлия, най-съкровения, най-българския празник!

Това е денят на буквите, на просветата, на духа! И на гордостта на поета, написал „че и ний сме дали нещо на света – на вси славяни книги да четат.“

Това е денят, в който по-емоционално усещаме себе си като неделима част от световната цивилизация. Защото българското слово от древни времена има своята писменост, своя знак върху културното минало, настояще и бъдеще на света. В този ден пеем Химна на Кирил и Методий, защото 24 май е символ на достойнство, традиция и духовност!

Достойнство – защото чествуваме азбуката, която сме дали на света и се нареждаме сред признатите народи на Европа – със самочувствие, образованост и културна независимост. Традиция – защото е най-дълго празнуването на уникалния празник в историята – повече от 200 години. Духовност – защото е празник на културата, науката и знанието. На

хората, които създават устоите на нацията и пазят нейната идентичност, на тези, които възпитават поколенията.

В този ден се прекланяме и пред учителите, които с душа и слово всеотдайно и неуморно изграждат духовната крепост на знанието! В БСОУ „Д-р П. Берон“ празникът започна в радостна атмосфера, с изключително вълнение и оживление. Под звуците на безсмъртния химн на Кирил и Методий започна най-обичаният и светъл ден на родното слово и на българския дух. Скъпи гости на нашето тържество бяха: Официална делегация от Българския Парламент, начело с г-жа Цецка Цачева – Председател на Народното събрание на Р България, г-н Здравко Попов – извънреден и пълномощен посланик на Р България в Чешката република, представители на българските организации в Чехия, бивши възпитаници на училището, родители, приятели.

24 май е личен празник за всеки българин! В това ни увериха със своето прекрасно изпълнение учениците от 3 и 4 клас, които отправиха своя искрен поздрав към тези, които с любов и постоянство градят, учат, възпитават – техните учители. Те ни върнаха към спомена – от първата научена буква до книгата, която ни е развълнувала и ни е накарала да се преклоним пред таланта. Те изразиха своята признателност към делото на светите братя чрез хубавите стихове, изречени с любов. С цветя в ръце, с много усмивки

и песни за Кирил и Методий, децата показаха своето отношение към този велик празник и предизвикаха одобрение и силни аплодисменти у публиката.

В този ден казваме „На добър час!“ на дванадесетокласниците от нашето училище, защото днес те се разделят завинаги с него. Последният звънец за тях вече удари!

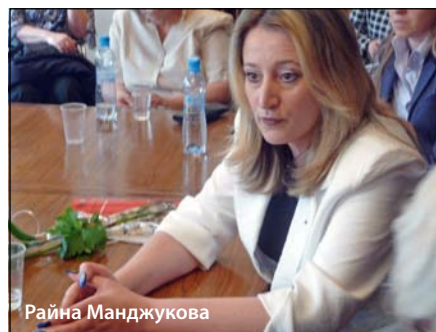
Изпращаме ги с пожелание успешно да преодоляват трудностите, да бъдат победители и никога да не забравят Българското училище в Прага, защото миговете, преживени тук, са неотразими. Учениците от 11 клас поздравиха своите приятели по оригинален начин, чрез презентация на всеки абитуриент – представен с най-ярките си качества и съпътстващ мултимедийен материал.

Г-н Начев, директор на училището, поздрави присъстващите по случай Деня на просветата и културата, както и абитуриентите. Мъдрите му думи изразяваха ясни послания! Той връчи Грамота на Моника Илиева от 12 клас за отличен успех и активно участие в живота на училището. Г-жа Цачева също отправи сърдечни слова към ученици, учители и гости, поздрави завършващите и пожела бъдещи успехи, а на Българското училище – да продължава своята благородна мисия на пазител на българския дух извън пределите на Родината.

Г-жа Станева, класен ръководител на 12 клас, се обърна към тях с мили пожелания.

Цецка Цачева и Еленко Начев

Райна Манджукова

В очакване на делегацията

По традиция бе предаден Символът на знанието – изящна фигура на ангел, на 11 клас, които трябва да го съхранят и предадат на идващите след тях.

Дванадесетокласниците нетърпеливо слушаха поздравите и пожеланията към тях, готови да се втурнат

Випуск 2010

Випуск 2010

към нови предизвикателства. Да им пожелаем попътен вятър в необятния океан на Живота! Днес Българското училище усети сиянието на два празника –

на просветата и светлината, на младостта и бъдещето на България! Денят, който обединява; денят, в който един народ отбелязва духовното си пробуждане и вечния

си стремеж към усъвършенстване чрез словото, образованието, науката, културата.

Снежана Таскова
БСОУ „Д-р П. Берон“

Снимки: Мария Захариева

Отново в Микулчице

На 22 май, в навечерието на Деня на българската просвета и култура и на славянската писменост, учениците и учителите от БСОУ „Д-р Петър Берон“ посетиха отново святото място Микулчице – духовен център за българите от Средна Европа. На поклонението присъства и официалната делегация от България, оглавявана от Председателя на Народното събрание г-жа Цецка Цачева. Наши момичета и момчета, облечени в прекрасни народни носии, поднесоха венци пред паметника на Светите братя Кирил и Методий, чието откриване беше чествано на 23 май миналата година. Танцовата група от Българското училище изпълни две завладяващи хора, а след това всички – и учители, и ученици, се включиха във вихъра на българските фолклорни ритми.

След тържеството учениците посетиха замъка „Леднице“, записан в Световното културно наследство на ЮНЕСКО. Ежегодната екскурзия до Микулчице се превърна в една от хубавите училищни традиции, съхраняващи паметта на времето и животворния дух на славянските първоапостоли.

Светла Васева

Снимки: архив на БСОУ „Д-р Петър Берон“

„Светът на книгата 2010“

Петър Петров и Димана Иванова на щанда на ДНМ

Съорганизатори – Полският културен институт в Прага и Полският институт на книгата. „Растем с книгата – литература за деца и юноши“, „Литературата и сближаването на културите“ бяха основните теми на панаира. Изданието от 2010 г. може да се похвали с рекорден брой посетители –

От 13 до 16 май в изложбения ареал на Промишлената палата в Прага – Холешовице се проведе шестнадесетият международен книжен панаир „Светът на книгата 2010“ и фестивалът на литературата, организиран от съюза на книгоиздателите в Чехия и сдружението „Светът на книгата“ с подкрепата на чешкото министерство на културата и пражката община. Почетен гост на книжния панаир и съпътстващия го литературен фестивал тази година бе Полша.

40 000 души. Участваха 416 изложители от 34 страни и региони, чийто 194 щанда бяха разположени на площ от 2930 кв. м.

Тази година националните малцинства за първи път имаха свой щанд, на който представиха своите периодични издания и книжни публикации. Проведе се беседа на тема „Периодичните издания на националните малцинства в Чешката република, „Билингвистичното възпитание на децата“, „Книжна-

та илюстрация – инспирация за по-добро разбиране без езикови бариери“, „Литературата и сближаването на културите“ с участието на Петър Попов, Димана Иванова, Дануше Хронкова, Инка Делева и др. Координатор на акциите, свързани с представянето на ДНМ на книжния панаир, беше Силвия Кръстева.

По време на „Светът на книгите“ Българският културен институт в Прага представи изложба с детски илюстрации на Тоня Горанова. Проведе се и среща с илюстраторката и представяне на книги, които е илюстрирала.

Най-голямото събитие, свързано с България, по време на този престижен форум бе награждаването на българската бохемистка Анжелина Пенчева с *Premia Bohemica* за цялостния ѝ принос в областта на преводаческата дейност и разпространение на чешката литература зад граница.

Мария Захариева

„Прага – сърцето на народите“

12 международен фолклорен фестивал „Прага – сърцето на народите“ се проведе от 27 до 31 май в чешката

Танцов състав „Пирин“

столица. Инициативата за тази мултиетническа акция е на словенското фолклорно сдружение „Лимбора“.

Фестивалът се подкрепя от пражката община, от министерствата на културата на Чехия и на Словакия, от Института за словаците, живеещи в чужбина и др. Програмата на тазгодишното издание включваше акциите *Хармония на контрастите*, *Фолклорен маратон* и *Гала-концерт*.

Тържественият концерт „Фолклорен маратон“ е особено обичан от пражани и се провежда на Староместкия площад. Тази година българският фолклор бе представен от танцовия състав „Пирин“ от Бърно. Танцьорите от „Пирин“ имаха не само едни от най-искрящите носии на фестивала, но и прекрасна хореография,

с която завладяха публиката. Във Фолклорния маратон се изявиха български, словашки, ромски, вьетнамски, сръбски, полски, чешки, руски, украински, хърватски, гръцки, унгарски, мексикански, немски, африкански, азербайджански, индийски фолклорни формации и ансамбли. Те участваха и в традиционната Гала-вечер във Винградския театър.

„Прага – сърцето на народите“ е най-голямата мултикултурна акция на националните малцинства и етноси не само в чешката столица, но и в цяла Чехия. Въодушевени от приповдигнатата атмосфера по време на фестивала, хора от различни държави се разбират помежду си на универсалния език на музиката, опиянени от всеобщия вихър на танца и искрящия оптимизъм. *Разбирателство без граници* е може би най-точното мото за фестивала, „Прага – сърцето на народите“, който дължим на нашите словашки приятели от „Лимбора“.

Мария Захариева

Фолклорен маратон

Музиката е като наркотик

„Горд съм, че съм българин и никога няма да сменя гражданството си“, казва с вълнение Христо Рускин, един успял българин в Острава

Г-н Рускин, Вие сте един от успешните българи. Това го доказва и наградата, която получихте – „Who is Who“. Представете се с няколко думи.

Казвам се Христо Рускин и съм роден в София през 1952 г. 20 години работих като професионален музикант, от които 6 г. в Германия и 14 г. в скандинавските страни. Свирах на китара и имах оркестър от 5–6 човека.

Живея в Острава от 18 г. и се гордея, че съм българин и държа най-големия ресторант в града – „Астория“, който се намира на централния площад. Заведението не е сменяло предмета си на дейност от 1964 година.

Когато го наех, поех риска в трудни времена – никой не искаше да се захване с този бизнес...

Не съм си мислил, че ще получа тази престижна награда за труда си, но изпитах голямо удовлетворение, когато ме намериха, за да ми връчат сертификата.

Как успявате да се задържите на върха в този нелесен бизнес през всички тези 18 години, съпроводени от множество трусове в икономически и политически план?

С много труд. Работното ми време е между 10 и 12 часа на ден – 365 дни в годината.

Фамилията Ви не се среща често. Защо точно Рускин?

Действително името ми има особена история. Моят дядо е имал кръчма, в която след Освобождението е посрещнал много добре руснаците и оттам са го нарекли Руски. Впоследствие, когато баща ми тръгва на училище, за благозвучие към Руски са прибавили едно „н“. И така до днес.

Споменахте, че дядо Ви е имал кръчма. Вие също сте в този бранш, макар че преди това

дълго време сте се занимавали с музика. Може ли да се говори за приемственост или тук има пръст съдбата?

Произлизам от техническо семейство и действително само аз се занимавам с нещо, което не е свързано с точните науки – първо бях музикант, а сега – ресторантьор.

Но...като се замисля... и двамата ми дядовци (от страна на майка ми и на баща ми) са имали кръчми, така че по всяка вероятност е съдба...

Музикантът е човек, който остава завинаги свързан с музиката, и трудно може да се откъсне от нея. Защо направихте този голям завой и решихте да станете ресторантьор?

Музиката е като наркотик, но тук има пръст съдбата...Всичко тръгна оттам, че мои приятели, финландци, ме помолиха да дойда за две седмици в Острава, за да им превеждам. Тогава свирах в Норвегия... Така се стекоха обстоятелствата, че останах тук. И така, вече 18 години.

Казахте „да им превеждам“. Освен чешки език, дългогодишната Ви работа като музикант в Германия и в скандинавските страни, неминуемо Ви е принудила да научите и други езици. Това по никакъв начин не е повлияло на правилния български, който говорите.

Не се научих да пиша на чешки, но български никога няма да забравя. Говоря 8 езика – български, руски, сръбски, немски, английски, полски, словенски и чешки. Понякога това ми създава проблеми, защото когато съм в България, трябва да мисля на български, когато съм в Чехия – на чешки, в Германия – на немски, в скандинавските страни – на английски...

Кое Ви доближава до чехите?

Чехите са като нас – наполовина са славяни, и това отчасти ги доближава до нашия манталитет, както и езикът, който е близък до нашия. Традициите и обичаите им са различни, но чехите са положително настроени към българите. Тук човек повече се чувства европейец, отколкото в Германия. Нация като българската няма. По гостоприемство българите си

остават номер едно. За съжаление тук, в Чехия, хората всичко свързват с пари.

Коя от всички държави, в които сте били, е най – близо до сърцето Ви, като изключим България, разбира се?

Чехия – заради манталитета, начина на живот и езика, който е близък до българския. В Германия и скандинавските страни хората са студени.

Когато сте живели в България, сигурно сте чували да казват – „Музикант къща не храни“. Така ли е наистина?

По времето на комунистическия режим доказах точно обратното. Тогава работих във Финландия, където заплатата ми на музикант беше пет пъти по-голяма, отколкото на един инженер в България.

Близо 40 години живеете извън България. На какво Ви научи емигрантството?

Знаейки, че съм чужденец, винаги съм се старал с държанието си, с работата си да спечеля доверието на хората. Пътят към успеха е труден, но когато човек иска да просперира, трябва да бъде честен, трудолюбив и постоянен.

Нас, чужденците, ни гледат под лупа. Трудно е при тази голяма конкуренция човек да накара хората да му повярват и да спечели уважението на местния парламент. Аз съм патриот и наистина миея за родината си. Горд съм, че съм българин и никога няма да сменя гражданството си.

Помагате на много българи, дошли в Чехия. Може би, защото знаете какво е живот в странство?

Действително, помагал съм и продължавам да помагам на много

българи. Дори остравският свещеник отец Николай, който дойде със семейството си от България, е работил при мен като готвач.

С какво не успяхте да се разделите през всичките тези години?

С роднини, близки, познати, които са в България. Спокойно мога да кажа, че физически съм в Чехия, но мислите ми са в родината. Денонощно следя всичко, което се случва в България. Все едно, че живея там. Всичко преживявам по свой начин. Човек е роден такъв, какъвто е. Аз съм българин и оставам българин.

Казахте, че денонощно следите всичко, което се случва в България. Мислили ли сте да се върнете в родината?

Засега не, защото трябва да започна всичко отначало.

Какво се промени в Чехия след влизането ѝ в Евросъюза?

Аз лично съм малко разочарован. Тук, в Острава, чуждестранните инвестиции са по-малко. Очаквах, че начинът на живот ще се промени много, но това не се случи.

А в България?

Там положението е много тежко. Страната се промени много, но за съжаление в отрицателна посока. Както казват чехите „Надеждата умира последна“. Вярвам, че и на нашата улица ще изгрее слънце.

Какво ще пожелаете на себе си и на читателите на списание „Българи“?

Здраве, всичко друго е на втори план. Оптимист съм. Бъдете българи. Бог да пази България.

Минка Генчева

ИЗ ПИСМО НА СИРМА ЗИДАРО-КОУНОВА, ПРЕДСЕДАТЕЛ НА БЪЛГАРСКИЯ КУЛТУРНО-ПРОСВЕТЕН КЛУБ В ОСТРАВА ДО МИНИСТЪРА НА ВЪНШНИТЕ РАБОТИ НИКОЛАЙ МЛАДЕНОВ

Уважаеми господин министър,

Цялата българска общност в Чехия е силно обезпокоена от факта, че българските граждани, живеещи в Чешката република, не могат да получават нови валидни документи за самоличност от март 2010 година, тъй като българското посолство в Прага не е включено в графика за изграждане на специално оборудвани гишета за биометрични данни за 2010 година.

Много от българите, живеещи дълги години на територията на Чешката република и запазили българското си гражданство, вече са на преклонна възраст и нямат възможност да пътуват до България, както и до съответните посолства в Берлин, Мюнхен и Виена (...)

Например, Българският културно-просветен клуб в Острава е най-многобройната българска организация в Чехия. Има повече от 250 члена от Острава и целия Моравско-Силезийски регион, като половината от редовните му членове са възрастни хора, живеещи повече от 40 години в Чехия, но упорито запазили българското си гражданство. Освен това, българската държава трябва сериозно да помисли и да се погрижи за тези българи, немощни и тежко болни, които не могат да се движат и е немислимо даже отиването им до Прага!

Относно личните карти – повечето българи не притежават такива, тъй като години наред не живеят в България, освен това българската лична карта, за съжаление, не винаги се приема като сериозен документ за самоличност(...)

Уважаеми господин министър, българската общност в Чехия се обръща към Вас с молба за съдействие по проблема, тъй като от валидността на паспортите зависи оставането на българите в Чешката република.

Засега чешките власти проявяват разбиране, но продължаването на постоянното пребиваване на българите е гарантирано само когато българският им задграничен паспорт е валиден.

Разпнат между два манталитета

Не обичам категоризирането на хората според националната им принадлежност. Не обичам да слушам „българите са такива, руснаците онакива, чехите не знам какви си“. Елементарно е да слагаш всички от даден народ на един кантар. Навсякъде има хора и хора. За мен човечеството е разделено не хоризонтално по географски граници, а вертикално, по висотата на духа.

Има хора от подземията, в сутерена, по високите етажи, в кулите. Аз винаги съм се стремил към кулите, ценя и уважавам хората не по цвета на кожата или по народност, а по техните качества и човещина. Затова ми е тъжно за ксенофобията, с която понякога се срещам тук, в Чехия, с онова пренебрежително отношение на някои чехи към всички на изток от Прага. Случвало се е да чуя пренебрежително зад гърба си „някакъв българин ще ми каже“. Не им се сърдя на такива, примитивизмът си е техен проблем. Аз отдавна добре зная кой съм, откъде идвам и накъде съм поел. Вярвам, че с работата си и с човещината си съм полезен и тук в тази страна, която ме е приютила и която смятам за своя втора родина. А инак простотията не знае граници, няма народност, нито почивен ден. Истински интелигентните, почтени хора също са еднакви навсякъде. Срещал съм прекрасни чехи, много

от тях са мои искрени приятели, възхищавам се на чешката себеирония към някои „черти на националния характер“ в изкуството. Спомнете си „Пожар,пожар!“ на Форман, филмите за Хомолкови или „Курортистите“ на Вивег! Себеирония не липсва и в руските филми за особеностите на националния лов, риболов и прочие. Или в нашия „Бай Ганьо“ и „Вилна зона“ на Георги Мишев, например. Но както и да уеднаквяваме хората, има все пак детайли, подробности в тяхното поведение, които ги отличават един от друг. Става дума за манталитета, от който не можеш да се избавиш, за навиците, за традициите.

ДВА РАЗЛИЧНИ СВЯТА, ДВА ДИАМЕТРАЛНО ПРОТИВОПОЛОЖНИ МАНТАЛИТЕТА – БАЛКАНСКИЯТ И СРЕДНОЕВРОПЕЙСКИЯТ

С чешкия език и литература, с чешката култура съм свързан повече от че-

тиридесет години, живея в Чехия вече четиринайсет години, заобиколен съм от чехи, работя с тях, „обслужвам“ ги в Гърция, тук пък съм екскурзовод на гърци и кипърци, понякога на руснаци и нашенци, другарувам с българци, руснаци, чехи, гърци. Ща не ща, в работата си често попадам в ситуации, в които не мога да не забележа разликата в поведението на едните и другите. И аз трябва да реагирам, без да ги обидя. Затова често се чувствам твърде объркан между тези два диаметрално различни манталитета – балканския и средноевропейския. Да не забравяме, че и аз самият съм носител на единия от тях, а и сигурно съм доста повлиян и от втория споменат. Никого не нападам, никого не виня, не казвам това е добро, това лошо. Просто регистрирам. Е, понякога си и позволявам да коментирам, да кажа така ми харесва, така не. Но на това имам лично човешко право, нали?

Ще се опитам на направя от опита си като екскурзовод своеобразен забавен паралел в работата си с чехи и с гърци, с цел да почувствате значителната разлика в реакциите на едните и другите, без, както вече казах, да нападам и обиждам когото и да е било. Заобиколен от гърци на Корфу, обслужващ чешки туристи, или сред чехи в Прага и из страната, обслужващ гърци. Два различни свята. Просто два различни манталитета. И аз – разпнат между тях.

ЗАЩО ЛИ НЕ СА СИ ОСТАВИЛИ ЛОШОТО НАСТРОЕНИЕ У ДОМА?

Посрещам чешка група на летището на остров Корфу, около стотина души. За една и съща фирма, четвърта година. Държа високо табела

с името на фирмата, раздавам листчета, където е написано името на клиента, пансиона, в който е настанен, номера на стаята, автобуса, на който трябва да се качи, обяснявам къде са паркирани автобусите. Тези, които ме познават и не са за първи път на Корфу, отдалече махат с ръка, някои увисват на врата ми, прегръдки, целувки. Тези, които ме виждат за първи път, гледат недоумяващо, често начумерено. Докато раздавам листчетата, понякога настъпва едва ли не блъсканица, чуват се упреци кой бил дошъл по-напред. Като да раздавам печеливши лотарийни билети?! Качвам се в първия автобус, после във втория, в третия, представям се, пожелавам от името на фирмата приятно прекарване. Плъзгам поглед по лицата на туристите. Тия, които ме знаят, грейт в усмивка, у новите тук-таме скромно разтягане на устните, тук-таме безразлични или мрачни погледи. Господи, не разбирам, та дошли са в тази слънчева, гостоприемна страна, чисто небе, лазурно море, страна, сътворена сякаш за отдых, и се мръщят? Защо ли не са си оставили лошото настроение у дома?

ГЪРЦИТЕ СА ЛЮБОПИТЕН НАРОД

На пражкото летище в ранни зори чакам гърци. И пак табела, но този път само списък, всички са в един или два хотела. „Добре дошли“, „Добре заварили, как сте?“ Усмивки, невинни въпроси как е времето, каква е програмата. Товарим багажа, всички са заели местата си в автобуса, представям се прав с думите: „Казвам се Васил Самоковлиев, но за вас просто Василис. Българин съм, с гръцки корени, с чешко образование, с най-добри приятели тук руснаци, със зет германец, с една дума космополит“. Настъпва весело оживление. После пожелавам приятно пребиваване от името на пражката фирма и се извинявам, че трябва да седна. „Нищо не губите, че няма да ме гледате. Отдавна вече не съм за гледане, да бяхте ме видели преди двайсет-трийсет години, когато имах и коса. За съжаление, вече навлязох във възрастта на старите обувки. Знаете ли я? Старите обувки отдавна вече не изглеждат добре, ала са толкова удобни, че ти е жал

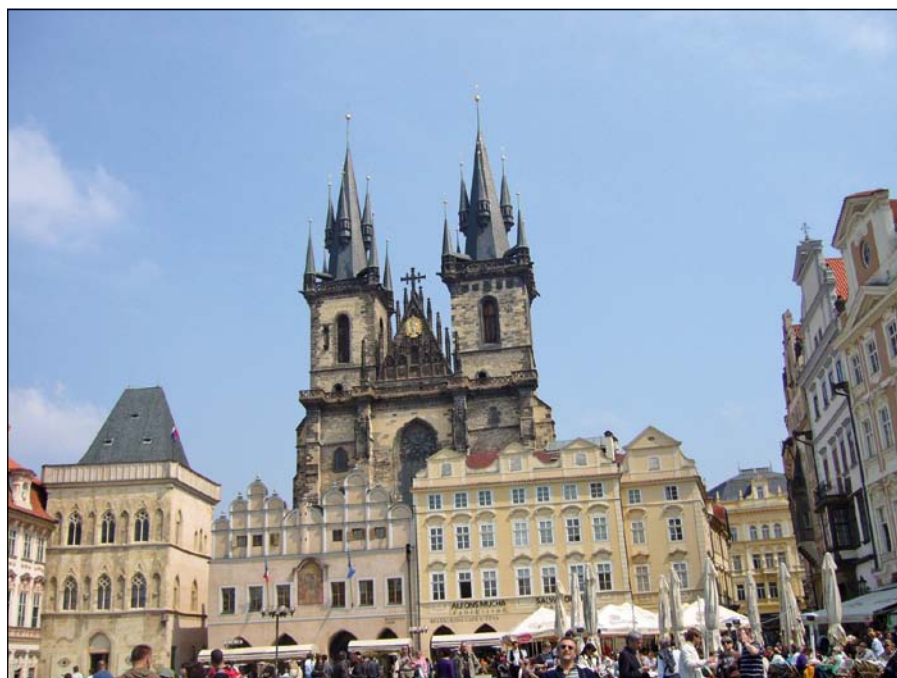
да ги изхвърлиш. С други думи, не съм още за изхвърляне! „Още по-голямо, весело оживление. После питам: „Е, как сте?“ Общ отговор „Добре, много добре!“, на което аз: „Я не ме лъжете! Недоспали, мръзници и веднага пешеходна екскурзия (ходенето пеш за гърците е почти равно на наказание, твърдят, че и за цигари отсреща до будката отиват с колата си!), не ви вярвам!“ И отново весело оживление. Докато пътуваме към Прага и аз говоря, вече звънят мобилни телефони и често чувам: „Добре сме, имаме страхотен екскурзовод, с чувство за хумор, ще прекараме чудесно!“ И тъй като е ранна утрин, а в хотела ще се настаняват след 14 часа, в програмата е пешеходна екскурзия из Стария град. Ала най-напред отиваме на кафе поне за един час. И там вече започват въпросите помежду им: кой от къде е, познаваш ли тоя или она и непременно ще намерят роднини или общи познати, на обяд вече всички се знаят, оформят се компании, което понякога ми прибавя проблеми, че искат да седят заедно на обща маса. А най-забавното е, когато дойде време да си платят питието, което не е в цената на обяда им. Редовно започват, за изумление на сервитьорите, да се карат. „Какво има, проблем ли?“ – питат сервитьорите. „Не, няма. Вие няма да ги разберете – карат се кой да плати бирите.“

Гърците са любопитен народ. Още до обяд те трябва да знаят всичко за мен, женен ли съм, имам ли деца и колко, а внуци, откъде зная гръцки език? Това че говоря езика им и че сам съм го научил, много ги радва.

ЗА НЯКОИ ОТ ТУРИСТИТЕ АЗ СЪМ САМО „НЯКАКЪВ БЪЛГАРИН“

Някога си мислех, че като кажа на чешките си туристи, че съм завършил чешка филология, повече от двайсет и пет години съм преподавал чешки език и че съм превел към двайсетина книги от големи чешки писатели, непременно ще спечеля симпатиите им и уважението им. Ако на мен ми се случи да се запозная с чужденец, който така добре владее родния ми език и превел на своя, да речем, Йовков, Хайтов, та аз ще съм в луд възторг и непременно ще искам да се сприятеля с този човек. Къде ти! Та повечето от клиентите на фирмата, за която работя, не са и чели преведените от мен книги. Много често, в постоянния

си контакт с тях и дребнавите им претенции и оплаквания ме карат да се чувствам като в някаква филмова суперпродукция от „Пожар,пожар!“, „Хомолкови“, „Курортисти“! Докато да разбере, че за много от тях аз съм само „някакъв българин“, който си гледа тук кефа за тяхна сметка, с техните пари. А че влагам някакъв труд, че владя почти като родния си език техния, а и този на домакините, кого е еня. Пък чух и за единственото оплакване от мен за тези четири години. По телефона някаква (да не ползвам арсенала на селскостопанския двор) с която бях влязъл в конфликт, тъй като дойде пияна на информационната среща и непрекъснато ме прекъсваше и провокираше, та трябваше да я поставя на мястото ѝ, се оплакала, че съм арогантен, надменен, самонадеян и че вместо да поднасям полезна за туристите информация, ги занимавам със собствената си персона. Така ли? Оттогава казвам само името си, дори им го предлагам в двата варианта, на чешки и български Васил, на гръцки Василис, да си изберат. Но да се върнем към разликите в манталитета.

ДРУГ КРАЙ, ДРУГИ ПРАВИ,

казваме ние, казват го и чехите. Например споменатото черпене. Та този глагол се среща само в балканските езици. И как е при нас? Веднъж ще почерпя аз, веднъж ти,

после пак аз, и така. А с дама ли съм, няма и съмнение, че сметката ще поема аз. Въпросът, който можете да чуете и в Чехия, и в Германия (а може би и в други европейски страни), дори когато сте с дама – „Как плащате, общо или поотделно?“, – за нас и за гърците звучи доста странно. Както и много от чехите не проумяват защо в Гърция някой иска да ги черпи или им прави подаръци. Естествено, често зад това се крие търговски интерес, но това често е и черта на балканския характер, желанието да доставя радост на другия. А за гръцкия патриотизъм имам чудесен пример. В супермаркета нещо купувам и си бърбря със собственика, към касата идва чешка туристка с детето си, момиченце на около 5–6 годинки, купува нещо дребно, търговеца взема един голям шоколад и го подава

на детето. Чехкинята естествено се дърпа, намесвам се, че в тази страна обичат децата и им е драго да им правят подаръци, накрая усмивки, благодарности и майката с детето си тръгват. „Не те разбирам, защо трябваше да се изхвърляш, довчера заминават, няма за кога да ги печелиш за клиенти.“ – „Не ги печеля за клиенти, а за Гърция. Тази госпожа ще разказва, че в Гърция хората са добри, а това дете ще запомни жеста ми и ще иска пак да дойде, като порасне с мъжа си и децата си, и ще иска да ходи на почивка само в Гърция!“ Звучи доста наивно, освен това, изречено от обикновен човек, който преди да нахлуе туризма в Гърция и да я измъкне от бедността, вероятно е копал с мотиката или е тичал подир козите на острова, но патриотизмът и човешината му не могат да се отрекат.

Представяте ли си някой така у нас да мисли за България? Или тук за Чехия? Какво наблюдавам например в Прага? Не е мое откритие, повечето чужденци, след като пишат на интернет или където и да е, че Прага е разкошен, магически град, за красотите му, за паметниците на културата, за атмосферата, задължително споменават, че не проумяват защо чехите са нелюбезни, неохотни, не се усмихват. За съжаление дори тези, които работят в хотелите и ресторантите, и живеят от парите на тези туристи, и които професионално са длъжни да го вършат. Това е най-честият въпрос, на който трябва да отговарям и аз. Опитвам се да търся обяснение в това, че специално в Прага туризмът изтласка местните хора от старите, любими кръчми и ресторанти, навсякъде скъпи ресторанти с туристически цени, един редови чех вече не може да си позволи да седне в кръчма, както някога, в Старе место или на Мала страна и да изпие две-три бири. Както казвам, в Прага чужд владетел със сражение не е влизал, сега туристите я завладяха без битка.

Друго обяснение давам с климата, вечно мрачно, кратко лято, променливо време, рядко слънчево. „Лесно ви е на вас гърците с вечно слънце над главите ви. Я да ви вида

как ще се чувствате без слънце, цял месец със сив капак над главите, ще се усмихвате ли, а? Няма да стигнат лудниците на Гърция и Балкана да ви приберат!“ Подчертавам, че Прага не е Чехия, както и Атина не е Гърция, че в столиците и големите градове навсякъде по света хората са по-различни. Аз си измислих и виц защо чехите не се усмихват, държа туристите си в напрежение, казвам им го едва преди да стигнем летището на заминаване. Обяснявам, че през предишния режим държавата крадеше нас, а ние всички гледахме също да откраднем нещо от нея, че чехите имат поговорка „Който не краде, ограбва семейството си“, тъй като не носи нищо вкъщи. Е, казвам, оттогава имат страх, че тук навсякъде и много се краде, затова не се смеят, страх ги е, че като си покажат зъбите, някой ще им ги открадне!

ЧЕХИТЕ, В СРАВНЕНИЕ С БАЛКАНЦИТЕ, СА ПОСДЪРЖАНИ,

не са така комуникативни, не създават лесно контакти, не се интересуват от другия. На мен това ми харесва, когато съм на път с чехи. Пътуваш из Чехия с автобус или влак, всеки си седи кротко на мястото и си чете нещо или дреме, никой никого не безпокои, пътуваш спокойно и приятно. А в Гърция? Леле-мале! В автобуса от седалките пред вас и зад вас, се води оживен диалог кой откъде е, за къде пътува, защо, започва кръстосан разпит за семейство, жена, деца, внуци, търсят се общи познати, намесват се и пътниците отляво и отдясно, и наставка такава говорилня, че съжалявате защо не сте си взели тампони за ушите. По едно време, като си поизчерпят темите, се обръщат към вас, чужденеца. На гръцки, или на нещо като английски: кой сте, откъде сте, закъде пътувате, харесва ли ви Гърция, а имате ли семейство, а деца и прочие. Какво да се прави, манталитет. Инак не може да се отрече сърдечността и гостоприемството на гърците. Хора, които съм обслужвал като екскурзовод в Прага, постоянно ни канят най-настойчиво на гости.. Добре, че не е така и с чехите, инак времето няма да ми стигне да обикалям страната.

ДА ПРОВЕЖДАШ ЕКСКУРЗИЯ С ЧЕХИ Е ИСТИНСКО УДОВОЛСТВИЕ

Всички са навреме, слушат те с внимание и уважение, въпросите им са логични и на място, рядко ще попитат за някоя глупост. С гърците? Първо, никога не се тръгва навреме, все чакаме някого, петнайсет минути или половини час. А когато трябва да разкажа за някакъв обект, пред който сме се спрели? Точат се един подир друг, всеки, като дойде, пита „Какво е това?“, докато разказваш, не те слушат, разговарят шумно помежду си, а после питат „Какво беше това?“ И ти повтаряш, отново обясняваш, какво да се прави. Ала намериш ли време да ги заведеш на кафе и там да им хареса, от теб по-добър няма. Че са останали доволни от теб, го разбираш най-вече на летището, когато ги изпращаш. Почти редовно те чака плик със събрани пари – да се почерпиш, и най-искрени слова на благодарност. И почти всеки ти дава визитката си и те кани на гости. Не липсват и прегръдки и целувки. Неотдавна имах малка групичка, четиринайсет човека, от тях две двойки младоженци. За няколко дни, в които бяха заедно, тези хора, млади и на всякаква възраст, така се сблизиха помежду си, така се привързаха и към мен, че освен прегръдки и целувки, имаше и сълзи. И покана непременно всички да се съберем някъде заедно в Гърция. С чешки туристи това не може да ми се случи. Живеят десет дни стая до

стая, балкон до балкон, по няколко пъти на ден се поздравяват, най-много да подхванат разговор за времето и за водата. А на летището? Моля ги да дадат възможност най-напред да бъдат обслужени на гишетата семействата с малки деца, въпреки това първи ще се курдисат най-напористите, обикновено възрастни, ако си позволя да повтора молбата си и да поведе към гишето майка с дете, ще чуя и отровни думи, стига се и до препирни и упреци. Разбира се, и тук не липсват прегръдки и целувки. Има хора, които от години идват на Корфу, не скриват симпатиите си към мен и жена ми, най-сърдечно благодарят и се сбогуват с най-добри пожелания. Но има и много такива, които искат да им помогна до получат място до прозорец, например, а после нито да благодарят, нито да се разделят по човешки. Какво да се прави, казахме вече, хора и хора. Когато преди години беше световното първенство по футбол и на финала играеха Чехия и Гърция, аз бях в Прага с гръцка група. Вечерта преди мача ме попитаха: „Василис, ти сега за кого си, за нас или за чехите?“ – „И за вас, и за чехите – отвърнах, – за по-добрите. Чехите са моя покрив над главата ми и меката ми постеля, вие сте моя бял хляб с масло и мед, а аз, като всеки човек, имам нужда и от хляб, и от постеля.“ Та така...

Васил Самоковлиев

Емилия Дворянова:

Музиката, философията и изобразителното изкуство са лупите, през които виждам живота и творчеството си

Емилия Дворянова е една от най-известните и четени български писателки през последното десетилетие. Дамата на българската литература е дипломиран музикант и доктор по философия. Работи като университетски преподавател в Нов български университет. Романите ѝ се отличават със своеобразен стил, синтезиращ музика, словесна тъкан и религиозна философия.

Г-жо Дворянова, Вие сте завършила музикално училище със специалност пиано и философия в Софийския университет „Св. Климент Охридски“, но сте преди всичко едно от известните имена на съвременната българска литература. Всички Ваши произведения се отличават с един специфичен стил на синтез на музика, словесна тъкан и религиозна философия. Синтезът е една от идеите на модерното изкуство. Кажете повече за този синтез във вашите произведения.

Да, понякога човек е предопределен от биографията си. Когато на шест години родителите са те поставили пред пианото, на деветнайсет си се омъжила за художник и цялата ти младост е минала сред картини, вероятно и собствената „картина на света“ придобива измеренията на изкуство, изкусност, става някак естетически изкусителна. Не съм си поставяла за цел да постигам подобен синтез, за мен този начин на писане е вътрешно „естествен“, не е преднамерен. Музиката, философията, бих

прибавила и изобразителното изкуство са онези точки на отгласване, които ми позволяват да събирам „формата на живота“. Някак не мога да си представя съществуването без тези „лупи“. През тях се виждат тънките, деликатни нюанси, от които животът се състои... струва ми се работата на изкуството е да вижда точно това, сякаш незабележимото с просто око. Имам желание за „цвят“ и форма в писането. Не мога да се спася от „чуването“ на словото, на фразите като глас и ритъм, с който гласът звучи. А теории по повод „синтеза на изкуствата“ има много

– бих казала, че всички са верни. Но не правят изкуство.

Написала сте първия си роман едва на 16 годишна възраст. Какво е за Вас правенето на литература – професия, призвание, необходимост?

Струва ми се, че в началото е било усет за призвание или желание за призвание, всеки вероятно има подобни усещания в по-ранна възраст. Това може да е и пълна илюзия, разбира се. После се превръща в необходимост, ако човек се чувства достатъчно упорит или обсебен от желанието... И накрая стигаш до професионализма – и в добрия, и в лошия смисъл на думата – някакво „естество“ на живеенето, от което не можеш вече да се откъснеш. Всъщност хората влагат различен смисъл в думата „професионализъм“. За мен тя означава свобода да играеш в един „материал“, който чувстваш вече овладян до голяма степен.

В една дискусия за женското писане споменавате, че специфичността на

Вашия стил се дължи най-вече на езика, с който пишете своите произведения. Бихте ли казала за какъв език става дума?

Да, помня, това беше много бурна дискусия, на която всеки си говореше на своя език и със своя „речник“ на обясненията. Не съм сигурна дали се разбирахме. Беше забавно, както впрочем всяка дискусия. Струва ми се, исках да кажа, че това дали едно писане може да се нарече „женско“ не се определя от темите, сюжетите или посланията на даден текст, те могат да са просто следване на модите на времето. Ако определен тип чувствителност не е „кодирана“ на стилистично и езиково равнище, т.е. там, където контролът е почти невъзможен, нещата са твърде преднамерени и измислени. И точно защото става въпрос за много тънки нюанси на езика и разгръщането на стила, трудно поддаващи се на дефиниция, понятието „женско писане“ не успя да проработи, поне на мен ми се струва така. Сякаш чрез него се прави опит да се улови нещо неуловимо, невъзможно за посочване, и така самото понятие остава твърде „мистично“. Със сигурност чрез него се изразява различна от обичайната чувствителност в отношението към словото, както и силна връзка между тяло и слово, но когато се описва тази „различност“, нещата стават мъгляви. И отново се стига до „идеологиите“ на писането, а не това е определящо. Затова съм забелязала, че в опита за обяснение обикновено се прибегва до примери, а значи по-скоро до интуиции.

Преведена сте на няколко езика. Какво мислите за превода на художествено произведение?

Преводът, както и писането, е някаква „дарба“. Да си добър преводач е също-

то като да си добър пианист или цигулар. Разполагаш с партитура, на която трябва да дадеш пореден живот. Това е изключителна отговорност, изисква себеотдаване и смирение. Малко са добрите преводачи, които умеят да чуят гласа, който говори в една книга и да му позволят да говори такъв, какъвто е. Мари Врина ми е разказвала, че когато превежда мои книги, буквално ги „пее“. Чете на глас и търси музикалното произведение, което смята, че изразява текста. Възхищавам се и изпитвам респект към това изкуство. И вярвам в „преводимостта“ дори и на най-сложния текст. Както и че преводът може да убие едно произведение.

Каква е днешната литературна ситуация в България? Има ли разоряване на почерците?

Разоряване на почерците със сигурност има – за разлика от тоталитарните времена, днес в България има всичко, за щастие. Всеки осъществява своята представа за литература и литературност. И всеки я отстоява, както умее. Ситуацията не е много по-различна, отколкото във всяка друга европейска страна. И както навсякъде, критериите за това що е литература и дали всеки текст (книга) може да претендира за „участие“ в това поле, са напълно размити. Живеем във време без йерархии на ценностите. Това може да е добро или зло – не се наемам да съдя. Поради тази причина би било пресилено да твърдя, че следя и мога да обхващам литературния процес в България, в голяма част от проявите му той не ми е интересен, но същото мога да кажа и за случващото се в литературата въобще. Масовата култура е проникнала навсякъде, литературният живот днес е подчинен на „правила“, които нямат много общо с литературата, поне както аз я разбирам. Но пък за радост, никой не вменява на писателя задължението да „подрежда“ и анализира литературното поле. Това е работа на критиците. Аз предпочитам просто да чета хубави книги.

Да поговорим за „жанровете“ поезия-проза. При Вас става въпрос по-скоро за тяхното сдружаване, отколкото опозициониране?

Да, така е, предполагам, че идва от музиката, от „чуването“ на текста. Но не

само при мен е така, скоро прочетох „Вълните“ на Вирджиния Улф във великолепния превод на Иглика Василева – кой би твърдял, че това е „проза“? Човек отваря книгата където и да е, чете една страница, един параграф... свършена поезия. Така е и при Пруст, при Томас Бернхард – огромни езикови конструкции, в които се чува пулса на мисълта... и този „пулс“ е водещ, той поражда смисъла и формата на фразата.

В други интервюта споделяте, че автори като Жан Жьоне и Марсел Пруст имат женски почерк. Може ли според Вас писането да бъде обусловено от пола?

Аз бих питала – възможно ли е писането да не е обусловено и от пола? Някакво абстрактно писане на абстрактен субект? Може би, ако е чиста теория... Но литературата е съвсем друго нещо, в нея словото говори, то излиза през тяло. А абстрактни тела не съществуват, тялото е живо, конкретно, чувствено и чувствително. Ако то не присъства в литературното произведение, става дума за някаква „умна“ измислица. Но не съм сигурна дали „пол“ е точната дума, твърде ограничаваща е. По-скоро става дума наистина за характерна чувственост-чувствителност, не винаги свързана с биологичния пол, която се явява „несъзнавано“ на текста и до голяма степен го определя.

Излезе последната Ви книга „Концерт за изречение“, която отново засвидетелства един интересен факт – че прозата Ви, сякаш е поезия, композира фразите подобно музика. Бихте ли казала нещо повече за това музициране?

Тази книга наистина беше опит да стигна до край, да „изпробвам“ една граница, която винаги ми се е искало да пробия, да пренеса музикално произведение (в случая „Шаконата“ на Бах) в слово. Формата ми даде огромна свобода, всъщност винаги съм знаела, че задаването на правило в езиковия поток е онова, което прави литературното произведение. Самоограничението. А правилото в случая беше „музикално“. Никога не се бях чувствала по-свободна в писането. Може да звучи парадоксално: правило, самоограничение и свобода, но е точно така... Преживяването беше невероятно – имаше моменти, в които пишех по партитурата, следвах графика, динамиката... естествено, това не е самоцел, книгата все пак се опитва да изговори „музикално-еротическото“. Не намерих по-добър път от този.

Вие сте автор и на философско изследване върху религията „Естетическата същност на християнството“. Какво е Вашето определение за Бог и божеството?

Не, не се наемам да направя такова нещо. Аз все пак съм се занимавала с философия, знам границите на разума, а надявам се, че вече съм наясно и със собствените граници. Бог не се „определя“, живее се.

Да очакваме ли скоро нови писателски проекти на Емилия Дворянова и какви?

Преди години дъщеря ми залепи на вратата на стаята ми стикер, на който е написано: „Пиша, следователно съществувам“. И сега си стои там. Тъй че, щом съм жива, сигурно ще има и още думи.

Димана Иванова

ЕМИЛИЯ ДВОРЯНОВА

е родена в София през 1958 г. Завършила е Софийската музикална гимназия „Любомир Попков“ със специалност пиано. След това завършва философия в СУ „Св. Климент Охридски“. Доктор е по философия. Издадени книги: „Естетическата същност на християнството“ – 1992 г., Университетско издателство „Св. Климент Охридски“; „Къщата“ (роман) – 1993 г.; „Passion или смъртта на Алиса“ (роман) 1995 г., издаден във Франция 2006 г. изд. Féderop; „La Velata“ – 1998 г.; „Госпожа Г.“ (роман) – 2001 г.; „Земните градини на Богородица“ – 2006 г.; „Концерт за изречение (опити върху музикално-еротическото)“ – 2008 г. Получила е Награда за литература „Огнище“ 1996 г. за романа „Passion или смъртта на Алиса“; Национална награда за литература на Министерството на културата „Христо Г. Данов“ 2007 г. за романа „Земните градини на Богородица“. Книгите на Дворянова са преведени на френски, немски, полски, унгарски.

Концерт за изречение I

... „Амати“ е, защото звукът е засебен, заглушено обърнат навътре и с онази особена патина, която „е“-струната никога не излъчва, освен ако не е на „Амати“ и този трилер би звучал сребристо вместо да се гмурка в матова белота, кремаво дантелен, сякаш изпълнен на „d“... но спокойно би могло да е „Гуарнери“, ако мекотата на „а“ е подвеждаща и се дължи на магята на пръстите му след като той така сладострастно извлича тона като да гали... толкова хубаво беше, божествено..., а на „Гуарнери“ щеше да искри и да бъде светло синьо..., но аз така и не успях да разбера каква е цигулката, само защото закъснях с 15 минути и той побесня, дори не благоволи да ми отговори на въпроса, при това без нищо да подозира... ако подозираше бих разбрала яростта му и нямаше въобще да го питам – „Амати“ или „Гуарнери“? – още повече не беше време за въпроси и залата съвсем притихнало мълчеше, очакваше... само нашите стъпки проскърцаха, когато звукът бликна от струната и онзи мотив ме изтръгна, от мен самата ме изтръгна, а после, когато се преля в долния регистър... като че струни бяха опнати в мен, толкова нежно ме галеше, не съм преживявала никога това и аз ще му кажа: – не искам да продължава така, вече не понасям грубостта, студенината, ръката, която е положил на облегалката до мен и трябва да се дръпна в другия край, за да не го докосвам, но там е наклонил главата си някакъв ужасно висок мъж и не виждам... ще изтърпя, а когато свърши концерта просто ще си призная... бих се хванала на бас, че е „Амати“, но ще ме пита – на колко? – и ще се подиграва, освен това как можа да си позволи – да го попитам съвсем нежно, защото все пак освен че сме съпрузи бихме могли да сме приятели: „Амати“ или „Гуарнери“? и да не отвърне нищо, присвивайки очи в онзи най-сърдит жест, единствено защото съм закъснела след като има толкова сняг, отвсякъде се е затрупало, но той не подозира откъде идвам, а се добрахме с колата едва-едва, по пътя нищо не се виждаше и снежинките хвърчаха като луди в пелена, тимпанът

закъснях с една частица от секундата, но обоят се усети и влезе – няма гаф – все пак колата едва не затъна и се пързаяше ужасно... той как ли се е върнал обратно, дали въобще е успял след като ме остави на ъгъла, а снегът все тъй продължава да засипва и си представям да бях останала там, в подножието на планината да ни затрупа двамата, дори концерта бих пропуснала и заменила завинаги с камината, която гореше и дървата пръскаха искри като пламнали снежинки, в които бих изгоряла, защото ръцете му... този човек има гениални пръсти, как пипа само и какво туше, като да е уловил душичката на цигулката, плъзга се в нея така, че дори забравяш да мислиш за виртуозността – все пак „Амати“ или „Гуарнери“? – толкова мразя някой да не ми отговаря, но няма да позволя да ми провали концерта, трябва само да се спася от неприятното чувство, че е до мен и излъчва гняв – нима и музиката не може да го смири, излъчва гняв, а уж е цигулар и би трябвало да усеща душичката, да се размеква, но няма да ме засегне и щом свърши ще му кажа – признанието е най-добро, за да има поне за какво да се гневи след като той все пак ме докара навреме, поне миг преди началото, за да нямам неприятности, и дори не успяхме да се целунем... захлопнах вратата на колата и тичах... – скръбно ми е от това, сякаш без целувката съм потънала в неочаквана пауза, заредена със звук тишина и не мога да изляза оттам, а сега следва тази тема, която винаги обсебва с тъга и той така я разля, взе я широко като да прегърна целия оркестър, направо го всмука в своя звук, уж матов, но навсякъде проникващ, проникна ме и никога не съм преживявала това, ръцете му докосват едва-едва, без никакво усилие, без никакво насилие, като магия, в която вълните се следват една след една..., а пицикатите се отдръпнаха отгоре, покатериха се и тук музикалната вълна сякаш секва – кои каденци ще изсвири?... разбира се тези, неговите, в тях музиката тъй постепенно набъбва, набъбва до онова тремоло, след което успя да изчака фразата

в невероятно премерена пауза, за да я подеме сякаш я извлича от мене самата, Боже мой, какъв усет за кульминацията, разтърсва ме цялата... – не, не съм преживявала такова сливане в края на последния акорд, отвъд който няма край и просто следва Andante-то... щастлива съм, че чувам това, щастлива съм и ще му призная, направо ще му кажа, че обичам друг и трябва да се разделим, защото не мога да живея и в кожата си още нося неговия мирис... сега вече всичко се размекна, като че въздухът се усмири и в това продължително звучене пръстите тръпнат, едва докосвайки струните в нежно вибрато... сякаш завинаги ще отзвучи, заедно с кларнета ще се сниши в най-дълбокия стон, но аз знам как ще бъде събуден от флейтата – Боже, колко е хубаво! защо ли трябва да страдам, а просто не му разкажа как огънат стене в камината и разпръсква светлина, чиито топли отблясъци прегръщаха моето тяло и в душата ми просветля, дори сега, само когато помисля за това вълните се стичат, после отново поемат нагоре – как взе този флажолет, не само него, цялата поредица флажолети се нанизаха във въздуха и почти зримо остават кацнали върху невидими нишки в пространството – каква е тази цигулка, тези ръце! – „Амати“ или „Гуарнери“? – без значение, ще разбера, дори може би в програмата пише, но нямаше време и когато влязохме вътре светлините вече бяха угаснали и всички очакваха първия тон... не, не искам да свършва, тимпаните скоро ще възвестят края с онова угасващо тремоло и върху „а“, после върху „е“ ще зазвучат последните трели... – трябва да е „Амати“, и все пак „а“-струната не носи този тембър, най-специфичния, който винаги гали и сякаш повлича надолу... значи може би е „Гуарнери“... и тъй ми се иска да плача, защото всичко се свърши и хората вече беснеят, френетично пляскат, но аз искам да върна времето отново назад, отново и пак... какъв ли бис сега ще изсвири...
...бис... бис...

*Из романа на Емилия Дворянова
„Концерт за изречение“*

Анжелина Пенчева

носител на наградата „Премия Бохемика 2010“

Известната бохемистка, преводачка и университетска преподавателка Анжелина Пенчева е превела над 15 прозаични книги от чешки на български, сред които са и произведения на известните чешки писатели Карел Чапек, Милан Кундера, Бохумил Храбал, Александра Беркова и др. За своя цялостен преводачески принос в разпространението на чешката литература в България доц. Пенчева получи на 14 май наградата „Премия Бохемика“ на Съюза на чешките писатели. Тя ѝ бе връчена по време на книжния панаир „Светът на книгата“ от председателя на Съюза на чешките писатели Владимир Крживанек. Призът е предназначен за чуждестранни бохемисти, които имат заслуги в популяризирането на чешката литература зад граница. Наградата е учредена през 1993 г. от Съюза на чешките писатели. Нейни лауреати са още българските преводачи Вътьо Раковски (1997 г.) и Маргарита Кюркчиева (2006 г.)

Г-жо Пенчева, смятате ли, че получаването на тази награда е кулминационен момент във Вашата преводаческа кариера? Това ли е първата награда за превод, която получавате?

Да, определено наградата „Премия Бохемика“ е кулминационният момент в дългогодишните ми усилия за транслиране на чешката художествена проза на български език и аз я ценя изключително високо, още повече като се има предвид кои са предишните двама български носители на тази награда – вече покойният Вътьо Раковски с неогреничените му заслуги за рецепцията на

чешката поезия у нас и, за щастие, все още завидно активната Маргарита Кюркчиева с преведените вече може би трицифрен брой чешки заглавия и с ценните ѝ проекти за издаване на сборници, представящи панорамно най-доброто от чешката проза на ХХ век. Радва ме и това, че от осемнайсетте досегашни издания на наградата благодарение на мен България засега е единствената страна, която има цели трима лауреати. Това е и първата ми награда като преводач – както се случи по-рано и с научната ми кариера, бях оценена първо в Чехия.

Прежеждате преди всичко проза. Как бихте определили превода на проза и превода на поезия? Какви са основните разлики в двата вида преводаческа дейност?

За разликите между превода на проза и превода на поезия е писано достатъчно, едва ли бих могла да кажа нещо откривателско по тази тема. Що се отнася до моя личен избор да се посветя на прозата, ще призная, че съм опитвала – тайно, само за себе си – да превеждам стихове, но се убедих, че нямам нужните качества, главно дарбата за изящно римуване и може би усета за поетичен език изобщо. За което мога само да съжалявам, защото през последните десет-петнайсет години чешка поезия у нас се превежда много оскъдно и спорадично. Освен това, ако превеждах поезия, предполагам, че като професионален филолог и като привърженик на максимално верния превод, бих се измъчвала много от всяка промяна на смисъл или загуба на прекрасен поетичен образ, които са неизбежни при превода на поезия...

В едно интервю с Марин Бодаков за в-к „Култура“ споменавате, че най-много цените преводите си на Милан Кундера и Бохумил Храбал. Кажете нещо повече за тях.

Единият възможен отговор на този въпрос е ясен от само себе си – все пак това са двама култови чешки прозаисти, последните двама „све-

товни чехи“ по сполучливия израз на Величко Тодоров, с който той назова на времето Карел Чапек, но и писатели, създали уникални новаторски поетики, които са предизвикателство за преводача. Но има и друго – дали защото и двамата са от моята забележителна зодия Овен, винаги съм усещала някакво тайнствено, едва ли не мистично, интелектуално родство с тях и работата именно над техните текстове е била за мен не само интелектуален гъдел, но и дълбоко емоционално преживяване.

Кой писател превеждате в момента? Как избирате авторите и книгите, които превеждате?

В последно време работя върху сборник с ранни разкази на Ярослав Хашек – това са кратки творби със социална тематика, които ще покажат на българския читател едно твърде различно, непредполагано лице на автора на „Швейк“. Едновременно с това започнах да превеждам и последния роман на Милан Кундера, който все още не е издаден на български – „Животът е другаде“, и съм много щастлива, че Кундера след години размисъл се съгласи този писан на чешки роман да бъде и преведен от чешки, за да мога още веднъж да изпитам върховното удоволствие от работата над текст на този великолепен автор. Като цяло избирам за превод заглавия, които силно са ме впечатлили – не бих превела например само от благородни подбуди (примерно за нуждите на студентите) книга от класиката, ако ме е оставила безразлична при прочита. Тъй като обаче издаването на чешки книги в България е практически задължително обвързано с получаването на дотация, има и автори, към които имам голям преводачески афинитет, но вероятно не биха били одобрени от съответните чешки институции по различни причини.

До каква степен е значима връзката (личният контакт) преводач-автор на превеждания текст?

Тази връзка често пъти е решаваща. За мен е била неоченима помощта, която ми оказаха в тълкуването на сложните си прози автори като Владимир Мацура и Александра Берко-

ва – до такава степен, че днес, след като и двамата не са вече между нас, не бих дръзнала да превеждам други техни текстове от страх, че вероятно не бих доловила всички алюзии и игри с езика и смислите. А без писмовните контакти с Иржи Кратохвил и Милош Урбан навярно преводите ми на техните прози биха били пълни с фактологични и семантични грешки.

Какво мислите за теорията за невъзможността на превода на френския теоретик Жорж Муна?

Уви, аз, обратно на преобладаващите в България теоретически постановки, винаги съм застъпвала гледището, че що се отнася до

художествената литература, почти нищо не може да бъде преведено изцяло адекватно. Това е тъжно, но не означава, че трябва да се откажем от преводите – дори един слаб и несвършен превод е по-добрият вариант (или по-малкото зло) от това книгата да не види изобщо бял свят на български. Този принцип с особена сила важи при комуникация между „малки“ езици, каквито са чешкият и българският.

Научната дисциплина теория на превода отсъства в университетската програма за филологически специалности или е с периферно присъствие. На какво се дължи това?

Анжелина Пенчева, Владимир Криванек и Ян Лукеш

Аз лично преподавам теория на превода в ЮЗУ „Неофит Рилски“ в Благоевград. Моя стара – и навярно утопична – мечта е в България да има висше училище за превод, каквото има например в Русия. В Нов български университет все пак има департамент именно с такава насоченост. За съжаление бохемистиката в този ВУЗ бе закрыта преди години от пазарни съображения. В една класическа филологическа програма теорията на превода едва ли би могла да бъде основна дисциплина, но, доколкото ми е известно, се преподава вече почти навсякъде в българските университети като задължителен предмет и е харесвана и изучавана с желание от студентите, които в днешно време са по-прагматично настроени и разбират, че ще им бъде полезна в бъдещата им работа. Заради това и аз съм изградила своя курс с по-практическа насоченост, не толкова като история на теорията на превода, а нещо като „изкуството на превода“ и теория и практика на различните видове специализиран превод.

Преводът на художествени текстове е зле платен труд. Самите преводачески организации оцеляват с големи усилия. Очакват ли се промени в тази насока в бъдеще, предприема ли се нещо по въпроса за по-добра реклама на преведените книги?

Слагате пръст в раната. Безобразно ниското заплащане (и то при условие, че преводачът е осигурил дотация за изданието и реално покрива всички разходи на издателя

по него) е само една от белите. Въпреки видимостта, че у нас излизат доста преводни заглавия от чешки и словашки, всъщност често това са заглавия-фантоми, с нищожна или никаква дистрибуция, които реално не достигат до читателите. Има и издатели, които буквално престъпно злоупотребяват с предоставените финансови средства. Заради всичко това – за първи път го признавам публично – преди няколко месеца се бях зарекла да не превеждам повече художествена литература. Но решимостта ми издържа само до първото предложение – подготвяния том на Хашек... За някои хора преводачеството е нещо като наркотична зависимост и аз, за добро или за лошо, явно съм от тях.

Превеждате ли и от други езици, освен от чешки език? Какво спо-

могна най-много за перфектното овладяване на чешкия – обучението в СУ, доктората Ви в Прага или превода на художествени текстове?

Превеждала съм от словашки, бих превеждала и от руски, но имам достатъчно възможности да превеждам от езика, който владее най-добре. А първостепенният фактор при мен за доброто му владение не е нито един от изброените от Вас, а това, че макар днес да преподавам чешка литература, до неотдавна преподавах активно чешки език, близо 20 години. Разбира се, и това, че от началото на 80-те години превеждам непрекъснато от чешки, и то не само художествена литература.

Кои са според Вас добрите преводачи-бохемисти от най-младото поколение в България.

Има чудесни млади преводачи, може би бъдещи носители на приза „Премия Бохемика“ – нека спомена само Добромир Григоров и Ани Бурова, Петя Осенова (която направи изумителен превод на проза от Ладислав Клима). От най-младите прекрасно впечатление ми направи Зорница Хаджидимитрова с превода си на „Апатичният зрител“ от Рихард Вайнер. Дано само тези въодушевени млади колеги не бъдат демотивирани от издателските реалности в България... И дано се появят млади способни преводачи на чешка поезия, защото се боя, че тук контингентът е почти прекъснат.

АНЖЕЛИНА ХРИСТОВА ПЕНЧЕВА

е родена на 10 април 1957 г. в София. Завършва Софийската математическа гимназия (1975 г.) и специалност „Фотография“ в ТПФ „Юлиус Фучик“ (1977 г.). През 1981 г. завършва Славянска филология, чешки профил в СУ „Св. Климент Охридски“.

Работи като референт в Международна дирекция на Министерството на културата (1982–1983) и като редактор на чешки, словашки и руски преводни книги в ДИ „Народна култура“ (1985–1991 г.). От 1991 до 2003 г. е редактор в Университетско издателство „Св. Климент Охридски“ на Факултета по Славянски филологии в СУ. От 1 юни 2003 г. е редовен доцент по чешка литература в Югозападния университет „Неофит Рилски“ в Благоевград. През 1998 г. защитава дисертация в Карловия университет в Прага на литературоведска тема и получава научната степен „доктор“ (PhD), която е легализирана в България. През 2003 г. се хабилитира. Има многобройни участия в научни форуми в България и в Чехия. Автор е на две литературоведски книги. Член е на Съюза на преводачите в България и на редакционната колегия на списание „Хомо Бохемикус“, издание на „Бохемия клуб“.

„Чужденец в България е този, който я гледа, но не я вижда“

150 години от рождението на Ярослав Вешин и 95 години от смъртта му (1860–1915)

Името на Ярослав Вешин заема видно място в историята на чешко-българските културни връзки. Той е за един от създателите на българското изобразително изкуство в края на XIX и началото на XX в. Чешкият художник оставя отпечатък на таланта си в редица европейски държави преди да свърже съдбата си завинаги с България. Той се привързва дълбоко към нея и тя се превръща в негова втора родина.

ДЕТСТВО И ОБРАЗОВАНИЕ

Бащата на бъдещия художник, Франтишек Вешин, е един от възпитаниците на чешкия интелектуалец Йозеф Юнгман и активен участник в революцията през 1848 г., за което е осъден на смърт. Малко преди изпълнението на присъдата той е помилван и се заселва в живописното чешко градче Врани. Именно тук на 23 май 1860 г. на бял свят се появява Ярослав Вешин. Още като дете той е запленил от красивата природа на родния си край, чувство, което по-късно намира отражение в творчеството му. По спомени на брат му Ярослав от малък проявява влечение към рисуването. Този интерес на момчето към рисуването се задълбочава, когато е изпратен да учи в гимназия в Прага. Посещавайки галери-

ите и изложбените зали, Ярослав се докосва до постиженията на чешкото изобразително изкуство и до шедьоврите на най-добрите чешки художници (Йозеф Манес, Йозеф Навратил, Ярослав Чермак). Желанието му да се посвети на рисуването е толкова голямо, че бащата е принуден да се откаже от намерението си да го направи лесничей и го записва в Пражката художествена академия, където той следва в периода 1876–1880 г. Скоро Ярослав остава разочарован от остарелите методи на работа и през 1881 г. постъпва в Художествената академия в Мюнхен. По това време баварската столица си е спечелила призиванието на художествен център. Двама от преподавателите на Ярослав Вешин – Ото Зайц и Йозеф Бранд, се смятат за майстори на битовия жанр. Именно под тяхно влияние Ярослав се насочва към битовата живопис. Първите рисунки на начинаещия художник отразяват неговия интерес към живота на обикновените хора и природата. Докато учи в академията, той работи, за да се издържа – сътрудничи на чешките списания „Zlatá Praha“, „Světozor“, „Květy“. След дипломирането си младият художник остава да живее в Мюнхен, като често пътува из словашките земи. Ярослав Вешин е привлечен от живописните словашки селца, етнографското богатство и пъстрите народни носии, които му служат за творческо вдъхновение.

ЖИВОТ, ПОСВЕТЕН НА БЪЛГАРИЯ
Към средата на 90-те години на XIX век утвърденият вече художник

получава покана от министъра на народната просвета на България Константин Величков да преподава живопис в новосъздаденото Държавно рисувално училище (по-късно Държавна художествена академия), където работят и други чешки художници – Ото Хоржейши, Тереза Холечкова и др.

Още с идването си в България през ноември 1897 г. Ярослав Вешин проявява интерес към българското село, защото в много отношения то му напомня за живописните словашки селца. В периода 1897–1903 г. чешкият художник създава около 40 картини, в които отразява битови сцени, селския труд, романтиката на българската природа – „Вършитба в Радомирско“ (1897), „Връщане от пазар“ (1898), „Българска градинарка“ (1899), „Въглищар“ (1899), „Конски пазар в София“ (1899), „Орач“ („Земя“, 1899), „Пред пазар“ (1899), „Пред хана“ (1899), „Вършитба“ (1900), „В Балкана“ (1902), „Дървари“ (1910), „По следите на дивеча“ (1910), „Ловец“ (1910) и др.

Още в първите дни на преподавателската си дейност в Рисувалното училище Вешин се сблъсква с много нередности – тесни и неудобни помещения, липса на материал. През 1899 г. той предлага на Константин Величков и на тогавашния министър на просветата Иван Вазов училището да се реорганизира в „Художествено-промишлено училище“, в което обучението да има по-голяма практическа насоченост. В училището Ярослав Вешин подготвя десетки именити художници, сред които Никола

Петров, Атанас Михов, Елисавета Консулова-Вазова. В същото време художникът се сблъсква със завистта на някои свои колеги, подложен е на критики за методите си на преподаване. Подобни борби се появяват във връзка с неговата инициатива за създаване на голям съюз между славянските художници. Резултатът от тази инициатива е основаният „Съюз на южнославянските художници „Лада“ и проведените от него изложби в Белград, София, Любляна. Я. Вешин е първият председател на българската секция на Съюза. В края на 1903 г., поради несъгласия с ръководството на училището, Ярослав Вешин напуска преподавателския си пост и два месеца по-късно, през януари 1904 г., е назначен за художник към Министерството на войната. Така чешкият художник се утвърждава като родоначалник на баталния жанр в българската живопис – започва да рисува предимно паради, маневри и сцени от фронта. Като военен художник Вешин загубва творческата си свобода – трябва да работи върху сюжети, които му определя военният министър. Най-ценната творба от този жанр, рисувана преди Балканската война, е „Самарското знаме“ (1911). Яро-

слав Вешин я рисува под влияние на впечатленията си от тържествата, посветени на 25-годишнината от Шипченската епопея. Независимо от задълженията си към военното министерство, Вешин невинаги рисува по поръчка. Така например, той не изоставя предишната тематика (битовите и ловните сцени) – „Възлизар“ (1910), „Дървари“ (1910), „Последите на дивеча“ (1910), „Ловец с хрътки“ (1911). Двете Балкански войни (1912–1913) оставят незаличими следи в душата на чешкия художник. Той е изпълнен с проти-

воречиви чувства и спомени, които са отразени в творбите му. Заминавайки на фронта заедно с войската, Я. Вешин успява да създаде редица шедьоври на българската живопис: „Маневри“, „Атака“ („На нож“ 1913), „Отстъпление на турците при Люлебургаз“ (1913), „На почивка след 13 март“ (1913). Любопитна е историята около създаването на платното „Обоз край р.Еркене“ (1914). Вместо локвата кал, която се вижда на преден план, реставраторите са установили, че преди това там

е бил нарисован ранен турски войник, изтрит по-късно от нечия ръка. Според някои специалисти Я. Вешин сам е изтрил образа му, за да не влоши отношенията между София и Цариград.

СЕМЕЙСТВО

Чешкият художник е имал няколко деца – първо осиновява дъщерята на свой починал колега, след това на бял свят се появява Ярослав. Младецът завършва инженерна химия. Вторият син, Гаврил, става един от основоположниците на агрономството в страната. Дъщерите – Корнелия и Надежда, се раждат във втората родина на баща им. През 1904 г. семейство Вешин получават българско гражданство. В София те отначало обитават първия етаж на сградата, която се намирала на ъгъла на „6 септември“ и „Граф Игнатиев“. През 1899 г. семейството се премества в жилищната сграда на ъгъла на улиците на „Любен Каравелов“ и „Гурко“ – точно срещу Зоологическата градина. В началото на 1915 г. Ярослав Вешин заболява тежко и умира на 9 май същата година. Последната си картина „След лов“ довършва с помощта на един от синовете си. Днес голяма част от картините му се съхраняват в Националната Художествена Галерия в София. През 2005 г. Националният военноисторически музей организира експозиция с 18 батални картини на Вешин, както и 25 репродукции на непознати негови творби.

Красимира Мархалева
(по материали от печата)

Шеста световна среща на българските медии

От 16 до 20 май във Виена се проведе Шестата световна среща на българските медии. Инициатор и организатор на медийната среща са Българската телеграфна агенция и Асоциацията на българските медии по света. Тази година мотото на форума беше „Новите Изток и Запад“. Участваха 45 медии от 35 държави и рекорден брой участници – 240 души. „Това показва, че този проект е печеливш, че българските медии имат необходимост да са заедно и да дискутират темите, които се изменят стремглаво всеки изминат ден“, заяви генералният директор на БТА Максим Минчев.

М. Минчев, Б. Борисов, Й. Фандъкова и М. Хойпел

ОТКРИВАНЕТО

Форумът бе тържествено открит в Тържествената зала на Националната библиотека на Австрия в двореца „Хофбург“. Библиотеката е част от Императорския комплекс „Хофбург“ и в нея се съхраняват над 200 000 редки оригинали, отпечатани между 1501 и 1850 година. В церемонията по откриването участваха премиерът Бойко Борисов, кметовете на Виена и София Михаел Хойпел и Йорданка Фандъкова, министърът на културата Вежди Рашидов, както и Ханес Амetsрайтер, главен изпълнителен директор на Телеком Австрия Груп. След въстъпителното слово на Максим Минчев прозвучаха три химна – българският, австрийският

и този на ЕС. Министър-председателят Бойко Борисов посочи, че в България медиите са сто процента независими от държавата и общините и добави, че оставя на тяхната съвест да преценят, дали са независими от собствениците си или спонсорите си. Той заяви, че няма да вземе страна в корпоративните спорове между отделните медии и опитите им да се използва държавата, като регулатор.

ПАНЕЛИ

Ролята на медиите за популяризиране на българската култура и изграждане на национално самочувствие бе тема на панела, в който участва министърът на културата Вежди Рашидов. Според него

медиите трябва да са партньор на изкуството, защото са огромна сила, която понякога може да бъде и разрушителна. „Искам един ден да покажа българската култура в Гран Пале /Grand Palais/ и съм на ръба да го направя. Това е мечтата ми“, заяви той.

На форума се обсъждаха и промените в българското медийно пространство през последната година. Мартин Захариев, модератор на панела, заяви, че вестниците „Трета възраст“ и „Уикенд“ са най-продаваните печатни издания на българския пазар в момента.

В дискусиата „Столиците на 21 век. Традиция и бизнес. София и Виена“ участваха представители на столична община и на българо-австрийския бизнес.

В рамките на панела „Изток-Запад – 20 години по-късно. Сенките от миналото“, Георги Лозанов отбеляза, че справянето с миналото върви през осъждането и обезвреждането на политическата полиция, а в България най-късно от всички страни се прие закон за отварянето на досиетата. Георги Лозанов засегна една от основните причини за българските проблеми на прехода – силното присъствие на Държавна сигурност във всички ключови сектори на обществото, включително и в българските медии.

В дискусиата, озаглавена „Православието – мост или преграда“, Димитър Ганчев от Радио Ватикана отбеляза, че християнството е гравитно и само по себе си позитивно. Християнството се грижи за духов-

ната реализация на човека, поради което връзката религия-култура е много тясна.

В панела "Грамотност и идентичност" бе представена образователната кауза „Бъди грамотен“ на „Академика БГ“ и „М-тел. 69 ученици от българо-австрийското училище за занимания в свободното време „Св. Св. Кирил и Методий“ във Виена са попълнили тест за грамотност, като 11-те отличници бяха представени в залата и получиха награди. В рамките на този панел Мария Захариева постави въпроса за проблемите на Българското училище в Прага, възникнали в резултат на наредба 7 от 2000 г. за прием на минимален брой ученици. Тя заяви, че бившият министър на образованието Даниел Велчев отказа да направи регламентираното в същата наредба изключение за приемане на по-малък брой ученици. Резултатът е, че вече няколко години в Българското училище в Прага няма първи клас.

ПРОЕКТИ

На форума беше представен съвместният проект на областния управител на Стара Загора Йордан Николов и Българската телеграфна агенция „Раждането на Европа – история и реалност“. Беше прожектиран филм за най-старото злато в света – варненското. Известният български фотограф Иво Хаджимисев представи новият си проект „Лица на българската духовност“, припомняща за големите българи от миналото столетие до наши дни.

ЗАКРИВАНЕ НА ФОРУМА

По време на закриването генералният директор на БТА Максим Минчев отбеляза, че за първи път има над 240 регистрирани участници, а над 300 са преминали през панелите по един или друг повод. „Нашата среща става по-голяма и по-обединяваща и създава един медиен празник“. Неизбежно е и разширяването на темите, смята той. Вкарването на теми като тази за българското училище, които навлизат в територията на официалните ведомства, дават плюс за нашата среща, отбеляза Минчев. Сред идеите за бъдещето на тези

Българските журналисти на срещата във Виена

А. Данаилова свири на откриването в Австрийската библиотека

срещи генералният директор на БТА отбеляза възможността форумите да бъдат излъчвани онлайн.

КУЛТУРНИ АКЦЕНТИ НА ШЕСТАТА СВЕТОВНА СРЕЩА НА БЪЛГАРСКИТЕ МЕДИИ

На откриването на срещата в Австрийската национална библиотека музикален поздрав към всички присъстващи отправи цигуларката Албена Данаилова. Тя стана особено известна в музикалния свят, след като през 2008 г. издържа конкурса за концертмайстор на оркестъра на Виенската фирхармония и опера и стана първата жена, получила тази отговорна длъжност в 148 годишната история на световноизвестния оркестър.

По време на Шестата световна среща министър на културата Вежди Рашидов откри в „Дом „Витгенщайн“ изложба на известните български графичи Стоимен Стоилов, Захари Каменов и Георги Трифонов и изложба на икони.

Изложбата с икони бе на Художествената галерия „Димитър Добрович“ в Сливен.

Участниците във форума имаха възможност да видят и уникална изложба с творби на Сезан, Ван Гог и Пикасо. Шестата световна среща на българските медии завърши с представяне на инсталацията на Белла Волен „От слово към образ“.

Мария Захариева

Завоевателят на миражите

90 години от рождението на Стефан Дичев

На 9 януари се навършват 90 години от рождението на един от най-обичаните и популярни български писатели – Стефан Дичев!

Роден и израстъл в старопрестолния град, Дичев завършва гимназия във Велико Търново през 1938 г., след което следва Строително инженерство в Чехия. Завършва право в Софийския университет през 1943 г. Известно време се увлича от политикономически науки, след което се отдава на писателска и редакторска дейност. Той е директор и един от създателите на поредицата „Световна класика“ в издателство „Народна култура“, а от 1962 до 1990 г. е основател и главен редактор на известното младежко списание „Космос“.

Още с първия си исторически роман-диалогия „За свободата“ (1954–1956) Дичев печели популярност и се утвърждава във фалангата на най-изтъкнатите автори на българската историческа проза. Стефан Дичев съзнателно се насочва към звездните мигове на националното ни Възраждане и към неговите герои, бягайки от пошлостта и скудоумието на съвременното и лансирайки примери на безкористна саможертва и неподправен патриотизъм, така необходими на младите хора и днес.

Още в „За свободата“ Дичев експериментира с модела на романа-епопея, съчетавайки особеностите на историко-документалната хроника с полифонично-плуралистичната визия на художественото повествование. Борбите за национално освобождение са претворени със средствата на приключенското, на екзотичния разказ и екшъна, при което осезаемо

нараства тежестта на комиксовия елемент, натоварен и с допълнителен драматичен патос – „Рали“ (1960), „Пътят към София“ (1962), „Младостта на Раковски“ (1962), „Ескадронът“ (1968), „Крепости“ (1974), „Съдбоносната мисия“ (1978), „Среща на силите“ (1978). Увлечението му по героико-приключенската естетика закономерно довежда до провала с „Неуловимият“ (1976), новелистичен вариант на 4 от епизодите на скандално известният ТВ сериал „Демонът на империята“ (1971), в който Левски, като романтичен разбойник, раздава правосъдие и подлудява султановата полиция на цяла Румелия.

Днес е поизбледнял споменът за този гаф, но през 1971 г. фриволно-атрактивното представяне на образа на Апостола предизвика обществен скандал у нас, уязвил чувствително имиджа на твореца. Увлечението му по приключенско-героична фабула минава вече на все по-задан план, за сметка на насочването му към психологическо-драматичния роман, към усложнената сюжетна структура, с дълбинното разкриване на персонажите в условията на екстремно-трагични стълкновения.

Първата успешна крачка в тази насока е романът „В лабиринта“ (1977), а категоричното му завоевание се оказва „Подземията на Сен Жан д'Акр“ от 1988 г.

Стефан Дичев опитва силите си и в областта на очерковата повест – „Първа българска легия“ (1960), в драматургията – „Отвъд отчаянието“ (1978) и „Суровото време“ (1981, за тв театър), както и в киносценаристиката – „Демонът на империята“ (1971), „Рали“ (1978) и „Пътят към София“ (1978), екранизирана от Вили Цанков и Николай Машченко. През 1982 г., с подчертана вещина и много сполучливо, Владислав Икономов екранизира и приключенския му роман за Цариградската конференция – „Среща на силите“. И когато вече всички смятаха, че писателят (ако и да има преводи на английски, немски, руски, испански, полски, чешки, словашки и други езици) се е изчерпил и че няма повече

какво ни да предложи, дойде и най-голямата му изненада със заслуженият му триумф – трилогията „Завоевателят на миражите“ (1993–1994), излязла в цялостен вид през 1999 г., плод на над 20-годишен упорит, къртовски труд над темата.

За Александър Македонски, този образ и сюжет, превърнал се в мечта и блян за множество сериозни автори, са писали и други наши белетристи. Проучил най-основно всички позначими източници и изследвания, свързани с живота на Александър Македонски, осъществил експедиция по стъпките на великите му завоевания, с очудващ ентузиазъм и майсторски овладян професионализъм, характерен за големия творец, Стефан Дичев претворява със замах и мотивиран критицизъм епохата на създаване на Александровата империя, в която бляновете за обединение на античния свят се осъществяват „с огън и меч“, а добрите намерения и желания за социална хармония и разбирателство между народите, водят до утвърждаване на диктатура, първообраз на тоталитарните държави на Ленин, Мусолини, Хитлер, Сталин и Мао. В това се крие евристичната сила на романовата поредица, а сложно и драматично изграденият образ на „завоевателя на миражите“ остава сред най-ценните и представителни достижения на българската историческа проза за всички времена.

За жалост, Стефан Дичев не успя да доведе амбициозния си замисъл над същата поредица до окончателен финал! При работата си над третия му том, той почина на 27 януари 1996 година.

Този мемориално-критичен текст е всъщност част от неосъществената моя беседа с твореца, която трябваше да се случи преди 14 години. Той е и апел-покана към съвременните ни читатели за едно по-вещо вглеждане в стойностите на културното ни минало, за повишаване на интереса им към творчеството на този голям наш белетрист.

Борислав Гърдев

(публикува се със съкращения)

80 години от рождението на Пеньо Пенев

На 7 май се навършиха 80 години от рождението на Поета с ватенката.

Във връзка с юбилея излезе уникален четириезичен сборник „Жребий“ с 23 стихотворения на поета (на английски, руски, турски и български). Книгата е издание на община Димитровград и Дом-музей „Пеньо Пенев“. В село Добромирка – родното място на поета – бе открит паметник на поета, възстановка на предишния, който е изчезнал.

Пеньо Пенев е роден на 7 май 1930 година в балканското селце Добромирка, Севлиево. Бъдещият поет има тежко детство и то е една от причините за тежката му меланхолия и неколкократните му опити за самоубийство.

Още в трети клас малкият Пеньо започва своите поетични опити. Той продължава да пише стихове и като ученик в севлиевската гимназия „Цвятко Танев“. Силно влияние върху формирането му оказват стиховете на Вапцаров, Гео Милев, Есенин и Маяковски. През 1947 година П. Пенев се включва в строежа на железопътната линия Ловеч – Троян и е сред тези, които поставят основите на язовир „Росица“. Следващата година работи в Перник. От 1949 г. свързва живота си с изграждането на Димитровград, където прекарва най-плодотворните си творчески

години. В периода 1949–1954 година редица стихотворения на Пеньо Пенев са включени в литературни сборници. Негови творби излизат на страниците на в. „Димитровградска правда“ и „Стършел“ в периода 1956–57 година. Те му навличат неприятности и поетът е принуден да напусне Димитровград.

Проблемите на поета са причинени от доносници, но възникват и такива от лично естество. Първи опит за самоубийство (12 септември 1950 г.) поетът с ватенката прави след развода с първата си жена. През 1955 година в Димитровград той се жени за Мария Господинова, през февруари 1956 год. му се ражда син – Владимир. Тежкият живот на поета го кара да губи равновесие, а алкохолът го сломява. През 1957 година той влиза в психиатрията да се лекува от алкохолизъм. Същевременно жена му Мария го напуска.

В началото на 1959 година в Димитровград Пеньо Пенев прави пореден опит за самоубийство с луминал, но е спасен. На 27 април 1959 година изпива смъртоносна доза веронал и умира. На негово име е учредена Национална награда за поезия от 1970 г. Творби: „Добро утро, хора!“ (1956), „Ние от двадесети век“ (1959), „Стихотворения“ (1960; 1962), „Когато се наливаха основите“ (1965), „Дни на проверка. Поема“ (1969), „За вас, потомци. Стихотворения“ (1969), „Дни върху приклада. Войнишки дневник в стихове и писма“ (1972).

(М.З.)

ПЪТЕКА

*Тъжен залез кърви над гората
като прясна отворена рана.
С тъжен ромон звъни на житата
светозарната сребърна пяна.*

*Умореният ден догорява,
плаче вятърът – сбогом на веки!
Свечерява сега, свечерява
над смълчаните бели пътеки.*

*Всеки своя пътека си има,
всяка бърза и търси човека...
И аз имах пътека любима,
и аз някога имах пътека!*

*Още крачка – и ето го края! –
Извървяна е тя, извървяна...
Какво с мене ще стане, не зная,
но едва ли пак пътник ще стана!*

*Много мили неща аз разлюбих,
дори погледа кротък на мама.
Имах всичко... и всичко загубих –
няма щастие, щастие няма!*

*Сам да бъдеш – така по-добре е,
нищо в нашите дни не е вечно!
И най-милото ще отмилее,
и най-близкото става далечно.*

*Всяка клетва е само измама,
всяка нежност крий удари груби. –
Нека никога нищичко няма,
за да няма какво да се губи.*

*Всеки огън гори-догорява,
ником извор во век не извира.
Туй, което цъфти – прецъфтява,
туй, което се ражда – умира.*

*Всеки друм става тесен за двама,
всяка радост е бременна с мъка.
Нека никога срещи да няма,
за да няма след тях и разлъка.*

*...Догорелия ден над гората
нека само кърви като рана...
Нека тъжно звъни на житата
светозарната сребърна пяна...*

Пеньо Пенев. Художник – Владимир Пенев, син на поета.

Петър Петров

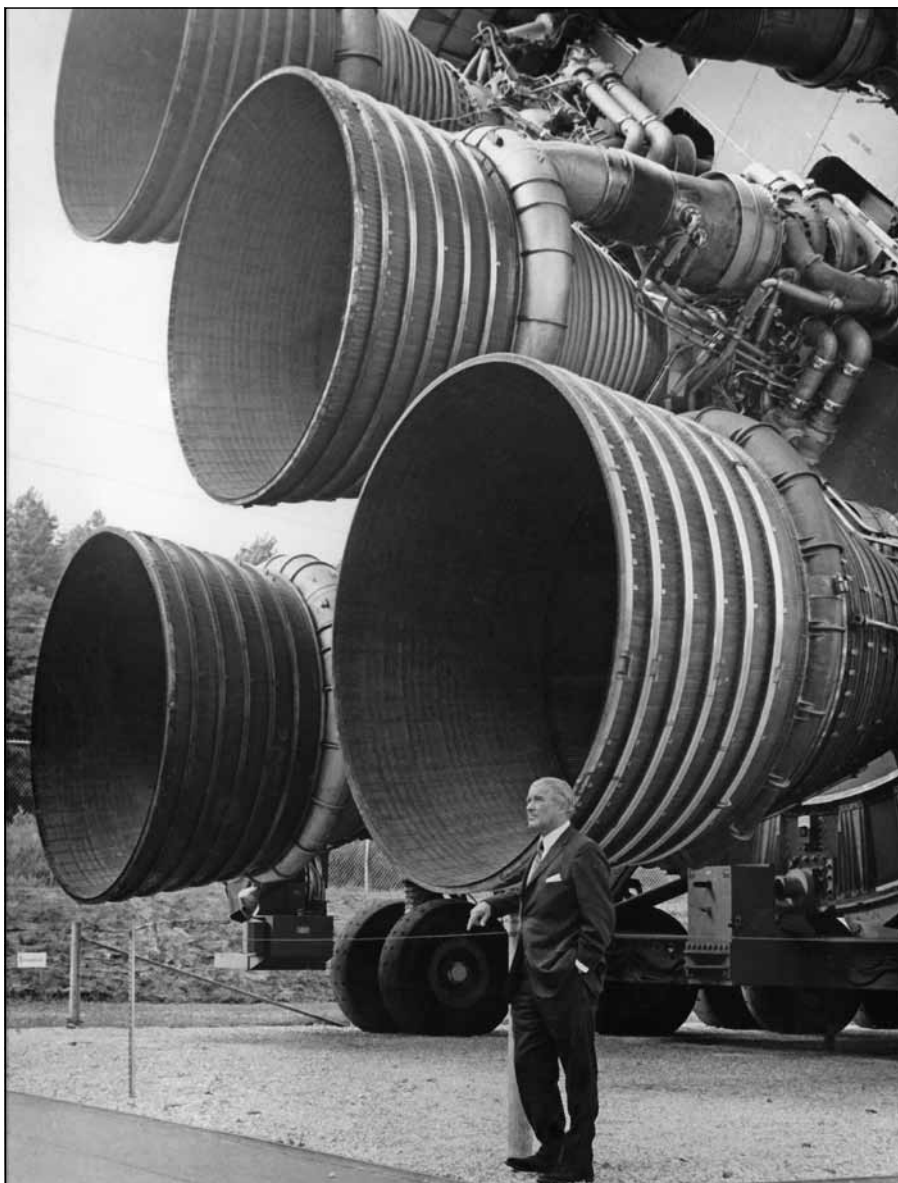
създателят на електронния часовник

Известният български изобретател Петър Петров сменя през живота си 26 длъжности – от машинист до президент на фирма. Говори 7 езика. Завършва 4 инженерни специалности в областта на електрониката, астронавтиката, космическите технологии.

Сред изобретенията на Петър Петров са: първият дигитален ръчен часовник, първата компютризирана система за измерване на замърсявания, телеметрични устройства за метеорологични и комуникационни сателити, първият в света безжичен сърдечен монитор.

ОТ ЧУЖДЕСТРАННИЯ ЛЕГИОН ДО НАСА

На 21 октомври 1919 година в пловдивското село Брестовица, в семейството на свещеника иконом Димитър Петров и жена му Василия, се ражда син. Кръщават го Петър. Бащата се грижи за стопанството на семинарията, където естествено започва да учи и синът. Но вероятно тези занимания не са му били много по сърце, защото заминава за Франция и постъпва в Чуждестранния легион – елитна военна част, която се попълва от наемници от цял свят. Само че времето да станеш доброволен войник не е съвсем подходящо. Годината е 1939-а и избухва Втората световна война. Двайсетгодишният младеж попада на фронта, където защитава прочутата отбранителна линия Маджино на границата с Германия. Както е известно, французите я смятат за „непревземаема“, само че настъпващите германски войски не си играят да я атакуват директно, а просто я заобикалят през Белгия и Холандия и нахлуват необезпокоявани дълбоко в територията на Франция. Следва капитулация и българският доброволец на френска служба се озовава във военнопленнически лагер в Полша. Тъй като е български поданик, през март 1941 година го освобождават и той се завръща в родината. Като вземат предвид военния му опит и представителната му външност, го приемат за гвардеец на цар Борис III, ставайки офицер от българската армия. Участва и в почетната охрана при погребението на турския президент Кемал Ататюрк. Но идва 9 септември 1944 година и Петър

Петров, от страх да не бъде съден заради това, че е бил царски офицер, емигрира в Германия. За тази му постъпка комунистическите власти го обявяват за „враг на народа“ и го осъждат задочно на смърт, която присъда по-късно,

когато той става световноизвестен, е отменена.

На немска земя Петър Петров се записва за студент в университета в Мюнхен. Дипломира се най-напред в Дармщадския, а след това и в Щутгарския университет

с магистърска степен по механика, електро- и гражданско инженерство. Неговата професионална любов, обаче, е корабната архитектура, като през 1947 година участва в строежа и дизайна на повече от 60 кораба. Тъй като емигрантите от Изтока не са приети особено добре в Западна Германия, младият български инженер прави няколко неуспешни опити да напусне окупираната от съюзническите войски страна. При един от тези опити се качва на кораб, който отива към Южна Африка, но е заловен от представители на британския военен флот и е върнат в Германия. По това време се оженва за Хелен Филипс-Петроф, която остава негова съпруга за 52 години. Раждат им се трима сина – Алън, Ралф и Марк. Най-сетне през 1951 година успява да замине за Торонто – Канада. Там работи към американска фирма, като участва в авиационни проекти за „покритието“ на така наречения Арктически кръг чрез изграждането на американските военновъздушни бази при Гуус Бей, Лабрадор и при Туле в Гренландия. Но с това не свършват странстванията на авантюристичния българин. През 1956 година се ангажира в строежите на мостове и електроцентрали в Индокитай. При завръщането си в Америка той извършва истинско морско пътешествие до град Мелбърн, щата Флорида (САЩ) на собственоръчно конструиран 65-футов катамаран, наречен от него „Джемини-2“ – за двама. Дали по-късно това име не е пренесено и върху първия двуместен американски космически кораб „Джемини“, в чието проектиране участва нашият сънародник? От 1960 година до края на живота си Петър Петров живее в градчето Хънтсвил, щата Алабама. Първоначално той помага за построяването на първия метеорологичен спътник „Нимбус“ както и на първия телекомуникационен спътник „Телестар“. Организира също така и собствено звено в компанията изпълнител за работа с полупроводници. Изобщо енциклопедичният инженерен талант на Петроф се развихря с пълна сила, след като той е привлечен да сътрудничи при разработките

на Националното управление по въздухоплаване и изследване на космическото пространство (НАСА).

ПЪРВИЯТ ЦИФРОВ РЪЧЕН ЧАСОВНИК „ПУЛСАР“

През 1963 година Вернер фон Браун, прочутият немски конструктор на военните ракети „Фау-1“ и „Фау-2“, лично кани Петър Петров в своя екип като водещ инженер по конструирането на ракетите „Сатурн“ от програмата „Аполо“, чието изпълнение вече е в ход от няколко години. Светът следи с възхищение успешното изпълнение на космическите мисии: през 1966 година е изстреляна експериментално ракетата „Сатурн-1“, а на следващата година „Сатурн-5“ обикаля Луната и се завръща на Земята. Дял в тези успехи има и нашият сънародник. Но той става известен на света и с редица други свои разработки. Не случайно го считат за един от най-продуктивните изобретатели през втората половина на XX век. През 1968 година той основава собствена компания „Кеър Електрик“. Като използва познанията си от технологичните проекти на НАСА, „пуска“ на бял свят **първия в света безжичен сърдечен монитор** и го прави приложим при болнични условия. Година по-късно изобретява и **първия ръчен часовник, рекламиран от фирмата „Хамилтън уоч“ като „Пулсар“**. (Както е известно, звездите-пулсари излъчват на равни интервали радиовълни с точно определена дължина). Вместо със стрелка, новият часовник показва времето, като се натиска бутонче и върху циферблата се изписват светещи в червено цифри. Звучи като куриоз – моделът се продава по това време за 2100 щатски долара. От 1971 година „Пулсар“ се появява в масова продажба, а пет години по-късно вече е наводнил пазара, като патентът му е продаден на японската фирма „Сейко“. Един от прототипите на това изобретение се съхранява и до сега в Смитсъновия институт във Вашингтон, най-големия музей-комплекс в света. Успешно дело на изобретателя българин е и оригинален чип за безжично предаване на информация.

През 1975 година Петър Петров, заедно със синовете си, учредяват нова фирма – „Ей Ди Си инвайърментал сървис“, която произвежда компютри за обзавеждане на лаборатории за измерване на замърсяването на околната среда. Този проект е бил продиктуван от необходимостта от множество измервания на нивата на различни замърсители във водоемите на големите градове – изключително трудоемък процес. Интересното е, че компанията е била основана като на шега в гаража на бащата изобретател. Първоначалната инвестиция била в размер на 13 000 долара, наличните спестявания на семейството. По-късно тя се превръща в гигант с 50 милиона долара годишен доход. Като следва своите мечти и интересите си в областта на корабоплаването, Петър Петров модернизира своя катамаран „Джемини-2“. През 1967 година с този плавателен съд Лий Тейлър осъществява нов световен рекорд за бързина във водите на езерото Гънтсвил. През 1991 година ветроходната яхта е откарана до бреговете на Вирджинските острови, където е дарена да бъде плаващ дом на сираци от Централна Америка.

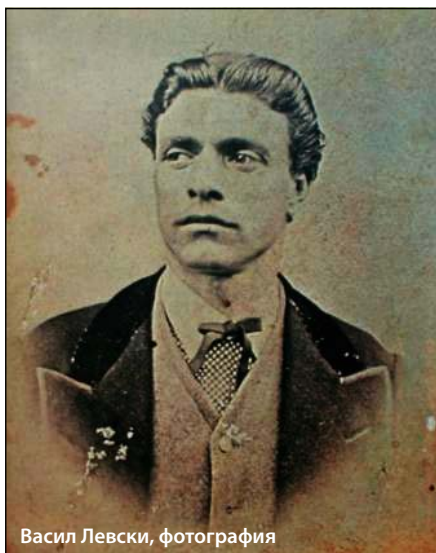
ИНЖЕНЕРЪТ АВАНТЮРИСТ

Петър Петров умира на 27 февруари 2003 година на 83-годишна възраст в дома си в градчето Хънтсвил в щата Алабама. Неговият син Ралф Петроф възкликва: „Той винаги се шегуваше през живота си, дори по време и на най-големите опасности. Шегуваше се до последния си миг. Предполагам, че ако природата можеше да комбинира между Индиана Джоунс и Томас Едисон, в резултат щеше да се получи Петър Петров...“ Едва ли може да се охарактеризира по-сполучливо животът и делото на този необикновен българин, достигнал върховете в професионалната си кариера на инженер и изобретател със значителен принос в създаването на ракетната техника в САЩ, един от най-плодовитите изобретатели през втората половина на XX век, носител на множество награди.

Асен Милчев

Даскал Васил

На 18 юли се навършват 173 г. от рождението на Апостола на свободата – идеолог и организатор на Вътрешната революционна организация (ВРО) и на Българския революционен централен комитет (БРЦК) – Васил Левски. Във връзка с годишнината на рождението на този най-велик българин публикуваме статия за един по-малко известен период от неговия живот – а именно учителските години на Апостола. (Б. ред.)

Васил Левски, фотография

В долината на река Стрема главен градски център през XIX век е Карлово. В този китен малък балкански градец е роден и израства великият син на България Васил Левски. Там той е закърмен с идеите на Новото време, които проникват сред жителите на Карлово чрез младите търговци, търгуващи във Виена и Париж, чрез учителите, които дават знания на най-малките, и чрез вестниците, списанията и книгите, които се разпространяват в българските земи. В тази среда, Васил Левски се оформя като личност, като човек, който ще се бори за по-доброто бъдеще на своя народ. Отново тук той разбира, че не с расо може да постигне това, а с реална пропагандна и организаторска работа сред самия народ. Така на 19 април 1864 г., Великден, дякон Игнатий повторно подстригва своите коси, захвърля калугерските одежди, облича еснафски дрехи и висок фес, каквито носят карловци по това време. Първият негов биограф Захари Стоянов предполага, че Васил Левски избира именно такъв голям християнски празник,

защото иска „да произведе по-голямо впечатление. ... Освен това в тая постъпка на Левски се заключавало нещо агитационно. Той желаел да докаже на съгражданите си ..., че нови хора и нови идеи са нужни на България“.

Постъпката на дякон Игнатий скандализира карловското общество. Той е принуден да напусне града, за да дири другаде средства за своята прехрана. Обръща се за съдействие към вуйчо си Генчо Караиванов, който притежава бакалски дюкян в близкото село Войнягово. Така на 23 април 1864 г., Гергьовден (стар стил), само четири дни след като е хвърлил расото, Васил Левски се главява срещу 40 гроша на месец за учител в селото, какъвто там няма от две години, и за певец в църквата, защото войняговци се прехласват по хубавия му глас. Но наемането му не минава без съпротива, тъй като вече се е разчуло за неговата постъпка. Илюстрация за това е обнародваната още през месец юни 1864 г. на страниците на в. „Съветник“, издаван в Цариград, дописка от неизвестен монах, в която се съобщава за разкалугеряването на бъдещият революционер.

Младият учител се залавя енергично за работа. Спечелва бързо любовта на децата чрез благото си държане с тях. Учи ги на четмо, писмо и смятане. Разказва им за славното минало на българския народ, разкрива им красотата на народните песни и ги насърчава в игрите.

Даскал Васил внася някои нови елементи в обучението на войняговските деца. В спомените си Петър Стоянов, негов ученик, разказва, че строгата дисциплина и боя Левски замества с авторитета, внушението и строгия поглед. „Ние имахме страхопочитание към учителя си“ – заявява П. Стоянов.

Друго нововъведение в обучението са гимнастическите упражнения. Тъй като даскал Васил започва учебните занятия по-късно учебната година продължава през топлите летни месеци. За да не стоят децата в задушната класна стая ги извежда на излети край р. Стрема. Там, на идващата от реката прохлада, учениците учат своите уроци, спортуват и играят. Левски им показва как да прескачат ровове, да се катерят по дърветата, надпреварват се в тичане и други физически упражнения, които да ги подготвят за бойните действия в бъдещата революция.

Прогресивният характер на нововъведенията, които прави младият български даскал във Войнягово се подчертава и от факта, че в началото на 60-те години на XIX в. американският мисионер Джеймс Кларк започва да занимава учениците си в Робърт колеж в Цариград с гимнастика и туризъм. По това време тези предмети все още не са утвърдени в учебната програма за задължително изучаване. Ясно проличава, че осъзнаването на ползата от физическото възпитание на децата става по едно и също време в българското училище и в американските колежи, което е още едно доказателство за прогресивния характер на българското образование от епохата на Възраждането. За Васил Левски, Христо Ботев, Панайот Волов, Неофит Рилски и още цяла плеяда български учители от епохата на Възраждането физическата мощ и издръжливостта са нужни за успеха на българския народ по пътя към свободата му. На това трябва да се обучат младите българи, които само след няколко години през 1876 г. ще станат участници и организатори на Априлското въстание, а след това ще се включат и в Руско-турската война от 1877–1878 г.

Друг метод, който прилага в работата си младият даскал, е нагледността. Левски поставя на едно място кучето – Никифор, (символ на гордостта и предаността), котката – Рисандра, (символ на ревността и разногласието) и агнето – не се помни неговото име, (символ на смириеността и кроткостта). В началото трите животни бягат едно от друго и живеят в голяма вражда помежду си, но постепенно се сближават и накрая заживяват мирно заедно и дори стават неразделни. С това педагогът иска да демонстрира, че примирението и навикът са основна част в живот и психиката на българския народ през този период от неговата история.

Чрез любовта на децата Васил Левски си спечелва и уважението на техните родители, роднини и близки. Той събира младите мъже от Войнягово, а по-късно и от Ени-Кьой и Конгас, където също учителства, и ги организира в „гимнастически дружества“ и „тайни общества“. На сбирките им разказва за Първата българска легията от 1862 г., в която сам взема участие, за Георги С. Раковски, за четите, за миналото на България, пее им хайдушки песни, обучава ги на военен ред, стрелба и физическа издръжливост. Спорен е въпросът дали организира чети и помага на хайдутите по това време. По-важното е, че даскал Васил и като учител подготвя морално и физически бъдещи борци за свободата на България.

Във Войнягово Левски учителства почти две години – от Гергьовден 1864 до март 1866 г. Не се знае точната причина за внезапното му напускане на училището и селото. Според някои той е обвинен, че заграбва десетъка, в чието събиране участва. Други твърдят, че е наклеветен от вуйчо си Василий, че бунтува младежите. Трети – че участва в разпрата за мерата между Войнягово и съседното с. Дъбене.

След март 1866 г. за Васил Левски става невъзможно да остане в родния си край, а и вероятно там вече е тясно за неговата душа. По това време у младия човек са се избистрили идеите за това, какво трябва да се направи, как трябва да се организира потиснатият български народ, за да заслужи и извоюва свободата

Васил Левски, фотография, 1870 г.

си. Така през пролетта на същата година той се отправя към Добруджа, вероятно за да търси своя приятел от Легията Стефан Караджа. Но по това време той не е по тези земи. Все пак там Левски се запознава със свещеника на с. Конгас поп Харитон, който изиграва важна роля в живота на видния български революционер, а и в живота на целия български народ.

В Добруджа, с посредничеството на поп Харитон, Васил Левски става учител в с. Ени-Кьой, където остава около осем месеца. След това за около три месеца учителства в с. Конгас. Даскал Васил отново използва същите методи на обучение, спечелва сърцата и на децата, и на техните родители и близки. Но и тук не се заседява дълго. През годините на учителстването си Левски непрестанно търси връзки с българската революционна емиграция в лицето на Г. С. Раковски, Стефан Караджа, Панайот Хитов и други. Непрестанно жадува да се влее в борбата за освобождението на българския народ, да прокара своите нови идеи в нея. Младият човек вече напълно ясно е осъзнал мисията, която е призван да изпълни в историята на българския народ – да постави основите на Вътрешната революционна организация, чиито членове трябва да подготвят и проведат революцията. Преследвайки своите цели, през пролетта на 1867 г. той заминава за Букурещ, където се включва в четата на Панайот Хитов, а по личното предложение на Раковски става и неин знаменосец. В спомените си Петър Господинов разказва, че когато Левски напуска Ени-Кьой в Добруджа,

Възстановка на класна стая от взаимното училище, История на България Т. 6

Долината на река Стрема

селяните се стекли масово най-тържествено да изпратят своя обичан даскал и приятел. От 23 април 1864 г. до началото на 1867 г. е периодът в живота на Васил Левски, който той прекарва като учител. Още тогава бъдещият революционер си спечелва любовта на децата, младите и възрастните българи, почувствали нуждата родината им час по-скоро да отхвърли чуждото владичество. Подготвя ги физически и морално за предстоящата трудна и продължителна борба за народно освобождение. Васил Левски е учител в прекия и преносния смисъл на тази дума, защото освен че работи като такъв, като революционер продължава да учи българите на самоуважение, сила и смелост. Методите, които използва, са разнообразни и модерни, но най-важни са личният пример и благородството. Васил Левски е учител на онези българи, които ще застанат начело на борбата за освобождение на потиснатия народ, чиято най-ярка и значима изява ще е Априлското въстание от 1876 г. и Българското опълчение, което ще изиграе ключова роля в хода на Руско-Турската война от 1877–1878 г.

Любомила Соленкова

Роженски манастир

„Рождество Богородично“

Светата обител е един от малкото средновековни български манастири, които са съхранили и до днес автентичната си архитектура и живопис. Затова много от посетителите запазват в съзнанието си спомена за белите стени, дървените стълби, каменистия двор... Неслучайно режисьорът Людмил Стайков избира манастира за основен декор при заснемането на филма „Време разделно“ през 1987 г. Това е най-големият християнски духовен център в Пиринския край – наричат го „диаманта в православната корона на Пирин“. Намира се само на 5 км от гр. Мелник. На югозапад от манастира се простира планината Славянка, по чийто хребет минава границата между България и Гърция. На североизток се открояват причудливите мелнишки пирамиди. А зад тях Пирин издига величествените си заснежени върхове...

ВЪЗНИКВАНЕ НА МАНАСТИРА

Смята се, че манастирът е основан през XIII в., когато Пиринският край се е управлявал от деспот Алекси Слав, племенник на братята Асеновци. През XIV в. светата обител се споменава бегло в една преписка. Няма сведения какво става с манастира след завладяването на българските земи от турците. Знае се, че през XVII в. той е обновен, но през втората половина на XVIII в., поради финансови затруднения, манастирът се превръща в метох на светогорския манастир Ивиرون. Роженската света обител достига своя апогей през XIX в., когато става регионален духовен център и собственик на много земи в местността. От 1912 г. манастирът

отново става български. Спорът за собствеността над него се решава едва през 1921 г. от арбитражния съд в Хага, където правата се отстъпват на България. Известният местен революционер Яне Сандански слага край на разцвета на манастира, когато завладява земите му. Неговият гроб се намира до близката църква „Св.Св. Кирил и Методий“, построена през 1912–1914 г. по негова инициатива.

МАНАСТИРСКИЯТ КОМПЛЕКС

Той се състои от църква, параклиси, жилищни и стопански сгради. Манастирският двор е във формата на неправилен шестоъгълник – от 5-те страни се издигат

жилищните постройки, а от шестата – висок зид. Манастирската църква е построена през XVI в., а стенописите ѝ отразяват влиянието на атонската живописна школа. Малцина знаят, че в Йерусалим се пази ръкопис, украсен с миниатюра, изписана в манастира. Освен с добре запазените стенописи, манастирът е известен с уникалните си дърворезбени иконостаси от XVII–XVIII в., а стъклописите по прозорците на църквата са единствените в България от XVIII в. В северната част на църквата се намира параклисът, посветен на св.св. Козма и Дамян, които са популярни в тази област, известна с лековития си климат и минерални извори. В параклиса се пази копие на чудотворната икона-защитничка „Св. Богородица Портариса“, с която е свързана една много стара легенда.

ЛЕГЕНДА ЗА ЧУДОТВОРНАТА ИКОНА

През IX в. византийският император Теофил издава указ за унищожаването на иконите. Само една вдовица от град Никея (Мала Азия) отказала да се подчини на заповедта. В дома си тя съхранявала икона, изработена от Апостол Лука. За да спаси иконата от унищожение, една нощ тя и синът ѝ я занесли на морския бряг и я хвърлили в морето. След това се помолили св. Богородица да я запази от унищожение. Но иконата, изправена върху морските вълни, се отправила на запад и през X в. се

появила пред светогорския манастир Ивирон, заобиколена от огнено сияние. Монасите, като видяли това чудо, с лодки се отправили към иконата, за да я вземат, но колкото повече се доближавали до иконата, толкова тя се отдалечавала от тях. През нощта Божията майка се явила на един от монасите, отец Гавриил, и му казала, че ще подари иконата на манастира, но иска той сам да я изнесе от морето. На другия ден монахът тръгнал по морските вълни, взел иконата и я поставил в манастирската църква. На следващата сутрин клисарят отишъл да пали кандилото и видял, че иконата е изчезнала. Монасите я намерили над вратата на манастира и я върнали обратно в църквата. Това се повторило няколко дни поред. Една нощ Св. Богородица се явила на монах Гавриил и му казала: „Кажете на братята си, че аз не искам да бъда охранявана от вас, но искам аз сама да бъда ваша Пазителка“. Монасите построили параклис до вратите на манастира, където поставили иконата. Понеже св. Богородица сама си избрала мястото, започнали да наричат иконата Портарница (Пазителка). Обкована цялата в ризница, светогорската чудотворна икона е едно от най-ценните произведения на иконописца в Атонската православна съкровищница. Имало е опити иконата да бъде изнесена от манастира, но тя винаги се е връщала в него. Съгласно съществуващата тогава

традиция светогорските манастири изработвали и подарявали на своите метоси копия на най-известната си икона. За тази цел, още през 1790 г. тогавашният игумен на Ивирон възлага на монаха зограф Яков Иверски да направи копие на чудотворната икона за Роженската света обител. В средата на иконата Св. Богородица е изобразена по много интересен начин – от какъвто и ъгъл да я погледне човек, има чувството, че тя го следи с поглед. От двете ѝ страни са изрисувани 10 малки сцени, показващи чудното пристигане на иконата в Света Гора и чудесата, свързани с нея. През 1926 г. иконата

печели златен медал на Световното изложение в Париж като църковен уникат. Казват, че заради чудотворната ѝ енергия баба Ванга приживе всяка седмица е посещавала църквата. Всяка година на 7 септември поклонници от цялата страна слагат дарове пред Чудотворната икона и молят Божията Майка да им прости за сторените грехове. После те пренощуват в Роженската света обител. На 8 септември (т.нар. Малка Богородица), храмовият празник на манастира, се извършва шествие с чудотворната икона.

Д-р Красимира Мархалева
по материали от печата

Снимки: Красимира Мархалева

Зовът в празна зала на г-н Димитър Христов

За втора поредна година в навечерието на най-светлия български празник 24 май списание „Роден глас“ помества статия на Димитър Христов, която имат за цел да дезинформират общественото мнение с полуистини и неверни факти. Миналата година Димитър Христов, подписан неизвестно защо като Ели Мандажиева, сипеше хули срещу директорката на Българското училище в Прага г-жа Албена Георгиева, която тогава вече беше на смъртно легло и малко по-късно почина. Материалът създаваше невярното впечатление, че директорката е виновна да не се разкрие паралелка за първи клас в Българското училище. Тази година Христов се зае да злослови срещу неформалната среща, проведена в събота на 10 април 2010 г. в Дома на националните малцинства в Прага, с г-н Красимир Тодоров от екипа на Божидар Димитров - министър за българите в чужбина. От статията на Д. Христов проличава, че изобщо не е разбрал каква е била основната цел на идването на Красимир Тодоров в чешката столица.

Г-н Красимир Тодоров изпълни една апостолска мисия – да донесе книги за българските деца от Братислава, Будапеща и Прага. Затова присъстващите на неформалната среща българи станаха на крака и най-сърдечно благодариха на Божидар Димитров и на целия му екип.

Самият Д. Христов не присъства до края на срещата, но затова пък се опитва да й дава „компетентна“ оценка. Говори за някакви нелегални начини на разпространение и укриване на информация с обикновени имейли - като че ли има необикно-

вени имейли и като че ли имейлът е нелегален начин за разпространение на информация. Възниква въпросът защо тогава е дошъл на среща, предизвестена с обикновен имейл, който според него „с нищо не предвещаваше своята значимост“. Д. Христов пише, че са ни нужни книги и преса. Библиотеката в Българския дом на ул. „Америцка“ № 28 в Прага, който ползва само Българската културно-просветна организация (БКПО), стои неизвестно защо заключена години наред, книжният й фонд не се обогатява, а книгите, които бившият външен министър Ивайло Калфин е изпратил за българската общност, са незнайно къде. БКПО стопанисва български държавен имот, представляващ четириетажна сграда в центъра на Прага, и ползва за свои нужди средствата от хотела, поместен в дома. При това Димитър Христов очаква финансова подкрепа от страна на българската държава, която е в икономическа криза!

Той повдига въпроса и за това, че „...имаме нужда от помещения, в които да се срещаме и общуваме“. Всъщност държавният имот на улица „Америцка“ 28 се ползва само от една организация - БКПО, чийто платен организационен секретар е Димитър Христов. А Българският дом в Прага е купен от българската държава, за да служи на всички българи в Чехия.

Освен това се премълчава фактът, че Чешката република и град Прага са дали на разположение на националните малцинства дом с цел да подпомогнат тяхната дейност и именно в този дом премина срещата с г-н Красимир Тодоров.

Димитър Христов никъде не споменава, че **един от основните въпроси, които се обсъждаха на неформалната среща, беше този за запазване и съхраняване на Българското училище в Прага**, а до миналата година беше силно „загрижен“ за съществуването му. Защо секретарят на БКПО говори от името на цялата българска общност в Чехия без някой да му е дал подобни правомощия читателят лесно може да се досети; това е „зовът в празна зала“ на Димитър Христов за пари и хегемония.

Неформалната среща, проведена на 10 април 2010 г. с Красимир Тодоров от екипа на министър Божидар Димитров, беше изключително полезна за българската общност в Прага.

Присъстващите на срещата се запознаха с проекта за Закон за българските общности и българите, живеещи извън България, изказаха свои мнения и дадоха предложения за промени и допълнения. Дали въпросите и мненията са били компетентни решава не Димитър Христов, а съответните органи в България, които подготвят законите. Трябва също да подчертаем, че е напълно неуместно Христов да се меси в компетенциите на органите на Република България, като раздава съвети кой и как да разпространява информацията за подготвяния Закон за българите в чужбина. По такъв начин той публично поставя под въпрос действията на екипа на министър Божидар Димитров, който помага всеотдайно на българските училища и църковни общности в чужбина.

Мария Захариева

Посетете интернет страницата на гражданско сдружение „Възраждане“ и на списание „Българи“

БЪЛГАРСКО УЧИЛИЩЕ „Д-р Петър Берон“ – ПРАГА

ШАНС ЗА ВАШИТЕ ДЕЦА

УЧИЛИЩЕТО ПРЕДЛАГА:

- ▶ **ОБУЧЕНИЕ НА УЧЕНИЦИТЕ ОТ I ДО XII КЛАС ПО УЧЕБНИ ПРОГРАМИ, УТВЪРДЕНИ ОТ МИНИСТЕРСТВОТО НА ОБРАЗОВАНИЕТО, МЛАДЕЖТА И НАУКАТА НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ;**
- ▶ **КАЧЕСТВЕНА ОБРАЗОВАНИЕ И ВИСОКО КВАЛИФИЦИРАНИ ПРЕПОДАВАТЕЛИ;**
- ▶ **ИЗУЧАВАНЕ НА БЪЛГАРСКИ, АНГЛИЙСКИ И ЧЕШКИ ЕЗИК;**
- ▶ **ВЪЗМОЖНОСТ ЗА ПОЛЗВАНЕ НА УДОБНО ОБЩЕЖИТИЕ ЗА ЖИВЕЕЩИТЕ ИЗВЪН ПРАГА;**
- ▶ **ИЗДАДЕНИТЕ ОТ УЧИЛИЩЕТО ДОКУМЕНТИ ЗА ЗАВЪРШЕН КЛАС, ЗАВЪРШЕН ЕТАП НА ОБУЧЕНИЕ И ЗАВЪРШЕНО СРЕДНО ОБРАЗОВАНИЕ СЕ ПРИЗНАВАТ В ЧЕШКАТА ОБРАЗОВАТЕЛНА СИСТЕМА;**
- ▶ **ДОБЪР СТАРТ В ЖИВОТА НА УЧЕНИЦИТЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ КАКТО В БЪЛГАРИЯ И ЧЕХИЯ, ТАКА И В СТРАНИТЕ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ И ПО СВЕТА.**

**КОНТАКТ: УЛ. РИХТАРЖСКА 1, / RYCHTÁŘSKÁ 1; 160 00 PRAHA 6, ČESKÁ REPUBLIKA
ТЕЛ.: 00420 233 334 301 ИЛИ 00420 224 310 433; WWW.BGSCHOOL.EU**

ПОСОЛСТВО НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ В ЧЕШКАТА РЕПУБЛИКА – ПРАГА

Уважаеми сънародници,

От 29 март 2010 г. започна промяната на българските лични документи – паспорти, лични карти и шофьорски книжки /СУМПС – свидетелство за управление на моторно превозно средство/. Новото в документите е наличието на т.нар. биометрични данни – пръстови отпечатъци и прецизни цифрови фотографии, позволяващи точната идентификация на носителите. Снемането на тези данни се извършва в специално оборудвани гишета, инсталирани в районните управления на МВР в България и в някои от консулските служби при посолствата на страната. За наше съжаление посолството на Република България в Прага не бе включено в графика за изграждане на такива гишета за 2010 г. и за момента процедурата не може да бъде извършена в нашата консулска служба. **Това обаче не означава, че българските граждани, живеещи в Чешката република не могат да имат валидни документи за самоличност.** На практика временно е затруднено само получаването на паспорт, докато за лична карта няма промяна при подаването на заявление. Държим да подчертаем, че **личната карта е напълно достатъчен**

документ за законно влизане и пребиваване на територията на целия Европейски съюз, Исландия, Норвегия, Лихтенщайн и Швейцария.

За изрично желаещите да притежават паспорт съществуват и други възможности – да подадат заявление в районното управление на МВР по постоянен адрес в България, или да посетят консулските служби към посолствата в Берлин и Виена и генералното консулство в Мюнхен. Временно решение е и възможността в КС на посолството да продължим изтичащ паспорт еднократно – със срок до 1. 12. 2010 г. /**Паспортът не трябва вече да е изтекъл!**/ По този начин се удължава времето, през което желаещите могат да предвидят и осъществят пътуване до България. С малко по-дълъг срок – до една година е „временният паспорт“, който също имаме възможност да издаваме при поискване в консулската служба на посолството в Прага. Съгласно действащите тарифи КС на посолството събира следните такси за издаване на лични карти:

- за първа лична карта на лице от 14 до 16 г. – 546 ч.кр.
- за лична карта на лице от 14 до 18 г. с валидност 4 години – 721 ч.кр.

- за лична карта на лице от 14 до 58 г. с валидност 10 г. – 786 ч.кр.
- за безсрочна лична карта на лице над 58 г. – 696 ч.кр.
- за безсрочна лична карта на лице над 70 г. – 546 ч.кр.
- за инвалид с инвалидност 50% и над 50 % – 576 ч.кр. и
- продължение на паспорт /до 1.12.2010 г./ – 1166 ч.кр.

Издаването на временен паспорт с валидност до една година /до сега известен и като „пасаван“/ ще струва 1700 ч.кр.

Информация по интересуващите ви въпроси в най-скоро време ще можете да намерите на страницата на Министерството на външните работи на Република България www.mfa.government.bg/. Не се колебайте да се обръщате и към нас на bulvelv@volny.cz, както и на тел.: 222 212 011 и на **прекия телефон и факс на консулската служба – 222 210 229**. Работното време за приемане на документи остава непроменено – всеки работен ден от **8,30 до 11,30 ч.** В следобедните часове се получават изготвените документи и това дава по-голяма възможност за пряк контакт със служителите на КС.

Завеждащ „консулска служба“:
Данчо Мичев

Diama s.r.o., výhradní dovozce špičkových bulharských vín a zelenin

